वर्ष: ०२ - अंक:-२४- मार्च २०२५

International Year of Cooperatives 2025
Cooperatives Build a Better World

IFFCO
पूर्णतः सहकारी स्वामित्व
Wholly owned by Cooperatives

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

सहकारी संस्थांमध्ये सुधारणा करणे

सहकारी बँका मजबूत होत आहेत.

जनता सहकारी बँकेने 'लहान लोकांची मोठी बँक' हे ब्रीदवाक्य सार्थक केले
10

नागरिकांसाठी प्रवास सुलभ करणे ही सरकारची सर्वोच्च प्राथमिकता आहे.
12

सर्व सहकार, सर्व साकार

सहकार उदय

वर्ष: ०२ - अंक:-२४- मार्च २०२५

संपादकीय मंडळ

(मुख्य संपादक)

संतोष कुमार शुक्ला

संपादक

रोहीत कुमार

सहाय्यक संपादक

अंक अंजलीदीप

सदस्य

माधवी.एम. विप्रदास

विवेक सक्सेना

हितेंद्र प्रताप सिंग

राशीद आलम

काही अभिप्राय किंवा प्रतिसाद असल्यास आमच्याशी येथे संपर्क साधा:

sahkaruday@iffco.in

सह महाव्यवस्थापक (सहकारिता विकास)
IFFCO Sadan, C-1, District Centre, Saket Place, New Delhi 110017
इफको सदन, सी-1, डिस्ट्रिक्ट सेंटर, साकेत प्लेस, नवी दिल्ली 110017

तुम्ही आमच्याशी येथे देखील संपर्क साधू शकता:

Iffco.coop

IFFCO_PR

Iffco_coop

प्रकाशक: इंडियन फार्मर्स फर्टिलायझर कोऑपरेटिव्ह लिमिटेड.
मुद्रण : रॉयल प्रेस, बी-81, ओखला इंडस्ट्रियल एरिया, फेज-1, नवी दिल्ली-110020

सहकारातील सुधारणा : सहकारी बँका अधिक मजबूत होत आहेत

केंद्रीय सहकारिता मंत्रालयाच्या स्थापनेनंतर सहकारातील सुधारणांच्या प्रक्रियेला गती मिळालीआहे आणि सहकारी बँकांना आधुनिक बनवण्यासाठी अनेक महत्त्वाचे उपाय उचलले गेले आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या नेतृत्वात मंत्रालयाने सहकारी बँकांच्या कार्यप्रणालीला प्रभावी बनवण्यासाठी अनेक पाऊले उचलली असून, त्या उपायांचा सकारात्मक परिणाम दिसत आहे.

पृष्ठ कथा

पृष्ठ 06

पृष्ठ 14

"विकसित भारत निर्माणात इन्व्हेस्टमेंट समिटची महत्त्वपूर्ण भूमिका राहील"

"पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी देशाच्या युवकांशी आणि 140 कोटी जनतेशी 2047 पर्यंत भारताला पूर्ण विकसित राष्ट्र बनवण्याचा आणि 2027 पर्यंत जगाची तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनवण्याचे लक्ष्य ठेवले आहे."

पृष्ठ 22

देशात १००% रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी सहकार हा एकमेव पर्याय आहे.

पृष्ठ 24

सबका इलाज- सबको आरोग्य" हे "सबका साथ- सबका विकास आहे

पृष्ठ 28

महिलांच्या नेतृत्वाखालील सहकारी संस्था भारताच्या आर्थिक विकासाला चालना देत आहेत: संघानी

पृष्ठ 16

"विकसित भारताचा ताना-बाना विणत आहे वस्त्रोद्योग क्षेत्र"

भारत टेक्स आता एक जबरदस्त जागतिक वस्त्रोद्योग कार्यक्रम बनला आहे. हा कार्यक्रम जगभरातील धोरण निर्माता, सीईओ आणि उद्योगजगतातील नेत्यांसाठी व्यवसाय, सहकार आणि भागीदारीचा एक मजबूत मंच बनत आहे."

पृष्ठ 18

ईशान्येशिवाय भारत आणि भारताशिवाय ईशान्य अपूर्ण आहे: श्री अमित शाह

पृष्ठ 19

आदिवासी समाजाचे उत्थान आणि त्यांचे सक्षमीकरण हे सरकारचे प्राधान्य आहे

पृष्ठ 20

जागतिक महासत्ता म्हणून भारताचा उदय होत आहे

सहकारी बँकांची बदलती रूपरेषा

बँकिंग प्रणाली कोणत्याही देशाची आर्थिक कणा असते. हे केवळ व्यक्ती आणि व्यवसायांसाठी वित्तीय सुरक्षा प्रदान करत नाही, तर अर्थव्यवस्थेच्या सुरळीत कार्यप्रणालीमध्ये महत्त्वाची भूमिका बजावते. भारतात ग्रामीण कर्ज वितरण प्रणाली मुख्यतः सहकारी बँकांवर अवलंबून आहे कारण त्यांचा नेटवर्क आणि व्यावसायिक क्षमता विस्तृत आहे. सहकारी क्षेत्रात वित्ताचा प्रवाह सुनिश्चित करण्यासाठी सहकारी बँकांची त्रिस्तरीय रचना आहे, ज्यामध्ये शीर्षस्थानी राज्य सहकारी बँका, त्यानंतर जिल्हा स्तरावर जिल्हा केंद्रीय सहकारी बँक आणि तळागाळात प्राथमिक कृषी पतसंस्था यांचा समावेश आहे.

अलिकडच्या अलिकडच्या वर्षात सहकारी बँकिंग क्षेत्रात महत्त्वपूर्ण सुधारणा करण्यात आले आहेत ज्यामुळे याची कार्यक्षमता, पारदर्शकता आणि स्थिरता वाढवता येईल. माननीय सहकारिता मंत्री श्री अमित शाह यांच्या अथक प्रयत्नांमुळे सहकारी बँकांच्या व्यवसायात नियामक, संरचनात्मक, वित्तीय आणि ग्राहक केंद्रित सुधारणा समाविष्ट करून बँकिंग नियमन (सुधारणा) अधिनियम, 2020 अंतर्गत भारतीय रिझर्व्ह बँकेला शहरी सहकारी बँका आणि बहु-राज्य सहकारी बँकांवर अधिक नियंत्रण प्रदान करण्यात आले आहे, ज्यामुळे पारदर्शकता आणि बँकिंग मानकांमध्ये सुधारणा झाली आहे.

सहकारी बँकांना मजबूत बळकटी देण्यासाठी, एकत्रित बँकिंग प्रणालीला प्रोत्साहन दिले जात, ज्याच्या अंतर्गत लहान सहकारी बँकांचं विलीनीकरण करण्यात आलं आहे, ज्यामुळे त्यांची आर्थिक स्थिती मजबूत होईल. पूर्वी सहकारी बँकांमधील ठेवींवर 1 लाख रुपयांपर्यंत विमा संरक्षण होते, ते आता 5 लाख रुपयांपर्यंत वाढवण्यात आले आहे. अडचणीत असलेल्या सहकारी बँकांना आर्थिक सहाय्य प्रदान करण्यासाठी पुनर्भांडवलीकरण योजना लागू करण्यात आल्या आहेत. राज्यस्तरीय आणि जिल्हास्तरीय बँकांची पुनर्रचना करून सहकारी बँकांची कार्यक्षमता आणि स्थिरता वाढवण्यात आली आहे. डिजिटलीकरणाला प्रोत्साहन देत, ग्रामीण सहकारी बँकांना आता आधार सक्षम पेमेंट प्रणालीवर आणण्यात येत आहे. यामुळे सहकारी क्षेत्रात डिजिटल क्रांती होईल. यासोबतच, बँकिंग सेवा अधिक जलद आणि पारदर्शक होतील. निःसंशय, निःसंशयपणे, सध्याच्या भारत सरकारचे अथक प्रयत्न सहकारी बँकांना अधिक सक्षम आणि विश्वासार्ह बनवण्यात प्रभावी ठरत आहेत. यामुळे येणाऱ्या वर्षात 'सहकारी बँकिंग क्षेत्र' भारताच्या एकूण आर्थिक संरचनेमध्ये आणखी महत्वपूर्ण भूमिका निभावण्यास सक्षम होईल.

'सहकार उदय' पत्रिकेच्या या अंकात 'सहकारी बँकिंग' विषयावर सारगर्भित लेखांसह अन्य ज्ञानवर्धक माहिती सादर केलेली आहे. आमचा विश्वास आहे की हा अंक तुमच्यासाठी ज्ञानवर्धक आणि उपयुक्त ठरेल.

सादर धन्यवाद. 'जय सहकार'

गेल्या दशकात, आम्ही आमच्या गरीब बंधू आणि भगिनींना सक्षम करण्यासाठी सतत मिशन मोडमध्ये काम केले आहे, ज्यामुळे त्यांचे जीवन खूप सोपे झाले आहे. कुपोषण आणि अशक्तपणासारख्या मोठ्या समस्यांपासून देश मुक्त व्हावा यासाठी प्रत्येक कुटुंबाला पुरेसे पोषण देण्याच्या आमच्या ध्येयाकडे आम्ही वेगाने वाटचाल करत आहोत.

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

शेतकरी कल्याणाच्या दिशेने मोदी सरकारने सुरू केलेले #पीएम किसान हे कोट्यवधी लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांसाठी वरदान ठरत आहे. पंतप्रधान किसान सन्मान निधी अंतर्गत, गेल्या 6 वर्षात, 3.5 लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त मानधन थेट शेतकऱ्यांच्या खात्यात पोहोचले आहे, ज्यामुळे त्यांचे आर्थिक सक्षमीकरण तसेच शेतीमध्ये आत्मनिर्भरता वाढली आहे.

श्री अमित शाह
केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

ग्रामीण पातळीवर शेतकरी आणि संबंधित व्यवसायांना मजबूत आणि स्वावलंबी बनवण्यात सहकारी संस्थांनी महत्वाची भूमिका बजावली आहे. पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या मार्गदर्शनाखाली आणि केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री शाह यांच्या नेतृत्वाखाली सहकार विभागामार्फत सहकारी संस्थांना बळकटी देण्याचे काम केले जात आहे.

श्री मुरलीधर मोहोळ,
केंद्रीय सहकारी संस्था, राज्यमंत्री

शेतकऱ्यांच्या विकासासाठी, कमी कृषी उत्पादन असलेल्या 100 जिल्ह्यांमध्ये कृषी उत्पादकता वाढवण्याच्या उद्देशाने अर्थमंत्र्यांनी केंद्रीय अर्थसंकल्पात प्रधानमंत्री धन धन योजना जाहीर केली. पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली देशातील कोट्यवधी शेतकऱ्यांसाठी किसान क्रेडिट कार्डची मर्यादा 3 लाख रुपयांवरून 5 लाख रुपये करण्यात आली.

श्री दिलीप संघानी
अध्यक्ष, एनसीयूआय आणि इफको

चांगले उत्पादन, स्मार्ट शेती आणि शाश्वत विकासासाठी वचनबद्ध, इफको तंत्रज्ञानाच्या मदतीने कृषी क्षेत्राला एक नवीन ओळख देत आहे. विज्ञान आणि नवोपक्रमाद्वारे शेतकऱ्यांना सक्षम करण्यात इफको नेहमीच आघाडीवर राहील.

डॉ. उदय शंकर अवस्थी,
व्यवस्थापकीय संचालक आणि मुख्य कार्यकारी

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025 साजरे करण्यासाठी, भारतातील विविध राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये आयोजित करण्यात येणाऱ्या कार्यक्रमांचे आणि उपक्रमांचे ठळक मुद्दे, 'सहकारातून समृद्धी'चे महत्त्व व्यापकपणे दाखवून देशभरातील लोकांमध्ये सहकार्य आणि एकतेची भावना वाढवणे.

सहकार मंत्रालय,
भारत सरकार

दिलीप संघानी यांनी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांची भेट घेतली

सहकारी क्षेत्राच्या आधुनिकीकरणासाठी सरकारच्या प्रयत्नांचे इफको अध्यक्षांनी कौतुक केले

सहकार उदय टीम

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष 2025 च्या माध्यमातून, भारत जागतिक सहकारी चळवळीत अग्रणी भूमिका बजावण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहे. देश आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षासाठी सज्ज होत असताना, सहकारी संस्थांना मुख्य प्रवाहाच्या अर्थव्यवस्थेत आणखी एकत्रित करण्यासाठी आणि लाखो लोकांच्या उपजीविकेवर त्यांचा प्रभाव वाढवण्यासाठी प्रयत्न तीव्र केले जात आहेत. या संदर्भात, इफको आणि एनसीयूआयचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी यांनी पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांची भेट घेतली आणि त्यांना सहकार क्षेत्रातील उपक्रमांच्या प्रगतीची माहिती दिली. यावेळी, दोन्ही प्रमुख नेत्यांनी 'सहकारातून समृद्धी' हे स्वप्न पुढे नेण्यावर आणि भारतीय सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यावर चर्चा केली.

देशातील सहकार क्षेत्रातील आघाडीच्या नेत्याची पंतप्रधानांसोबतची ही उच्चस्तरीय बैठक आर्थिक वाढ, स्वावलंबन आणि सामाजिक प्रगतीमध्ये सहकारी संस्थांना चालना देण्याच्या देशाच्या वचनबद्धतेचे प्रतिबिंबित करते. संसद भवनात 30 मिनिटे चाललेल्या या बैठकीत, श्री दिलीप संघानी यांनी सहकार क्षेत्राच्या आधुनिकीकरणात मोदी सरकारकडून दिल्या जाणाऱ्या सक्रिय पाठिंब्याचे कौतुक केले. पंतप्रधानांना भेटताना श्री संघानी म्हणाले, "मी पंतप्रधान मोदींना सहकार क्षेत्रातील घडामोडी आणि ग्रामीण अर्थव्यवस्थेला चालना देण्यासाठी, आर्थिक समावेशनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि सहकारी उपक्रमांद्वारे तळागाळातील समुदायांना सक्षम करण्यासाठी सुरू असलेल्या प्रयत्नांची माहिती दिली. पंतप्रधान मोदींनी सहकार क्षेत्राच्या प्रगतीमध्ये उत्सुकता दाखवली. 2025 च्या आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षाच्या आगामी कार्यक्रमांबद्दल जाणून घेण्यास ते उत्सुक होते.

- आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षाच्या प्रगतीची माहिती दिली.
- 'सहकारातून समृद्धी' हे स्वप्न पुढे नेण्यावर आणि भारतीय सहकारी चळवळीला बळकटी देण्यावर चर्चा.

या बैठकीतील चर्चेचा मुख्य केंद्रबिंदू 2025 च्या आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षात भारताचा सक्रिय सहभाग होता. श्री संघानी यांनी पंतप्रधानांना वर्षभरात सहकार क्षेत्रात आयोजित करावयाच्या कार्यक्रमांची सविस्तर माहिती दिली. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांच्या नेतृत्वाखालील केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने वर्षभर आयोजित करायच्या कार्यक्रम आणि उपक्रमांचे कॅलेंडर तयार केले आहे. याशिवाय, देशातील सर्व सहकारी संस्थांना स्थानिक पातळीवर सहकार क्षेत्राशी संबंधित चर्चासत्रे, कार्यशाळा, परिसंवाद, चर्चा आणि इतर जागरूकता कार्यक्रम आयोजित करण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत. हे कार्यक्रम आर्थिक आणि सामाजिक विकासात सहकारी संस्थांची महत्वाची भूमिका अधोरेखित करतील.

हे लक्षात घेण्यासारखे आहे की संयुक्त राष्ट्रांनी हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून घोषित केले. गेल्या वर्षी नोव्हेंबरमध्ये नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे झालेल्या आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडी (आयसीए) च्या आंतरराष्ट्रीय परिषदेत पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्ष 2025 ची अधिकृत सुरुवात केली होती.

श्री संघानी यांनी पंतप्रधानांसोबतची त्यांची चर्चा सहकारी क्षेत्रासाठी उपयुक्त आणि उत्साहवर्धक असल्याचे वर्णन केले. या क्षेत्राच्या वाढीसाठी डिजिटल परिवर्तन, आर्थिक सहाय्य आणि प्रशासन सुधारणा यासारख्या महत्वाच्या उपक्रमांची त्यांनी दखल घेतली.

सहकारी संस्थांमध्ये सुधारणा करणे

सहकारी बँका मजबूत होत आहेत.

सहकार उदय टीम

केंद्रीय सहकारिता मंत्रालयाच्या स्थापनेनंतर सहकारितेत सुधारणा प्रक्रियेला वेग आला आहे आणि सहकारी बँकांना आधुनिक बनवण्यासाठी अनेक महत्वाचे उपाय करण्यात आले आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकारिता मंत्री श्री शाह यांच्या नेतृत्वाखालील मंत्रालयाने सहकारी बँकांच्या कार्यपद्धतीला प्रभावी बनवण्यासाठी केलेल्या उपक्रमांनी चांगले परिणाम दिले आहेत. सहकारी बँकांना प्रायव्हेट सेक्टरच्या बँकांच्या तर्जेवर व्यवसाय करण्याची परवानगी देण्यात आली आहे. पारदर्शी कार्यपद्धती आणि जबाबदारी ठरवण्यासाठी सहकारी बँकांचे

सहकारी बँकांच्या सक्षमीकरणासाठी महत्त्वाचा उपक्रम

- शहरी सहकारी बँका आता आपल्या व्यवसायाचा विस्तार करण्यासाठी नवीन शाखा उघडू शकतात.
- सहकारी बँका वाणिज्यिक बँकांच्या प्रमाणे दिलेल्या कर्जाचा एकमुश्त निपटारा करू शकतात.
- ग्रामीण आणि शहरी सहकारी बँकांसाठी वैयक्तिक गृहकर्जाची मर्यादा दुप्पट वाढवण्यात आली आहे.
- शहरी सहकारी बँकांना त्यांच्या ग्राहकांना 'डोर स्टेप बँकिंग' सेवा प्रदान करण्यास परवानगी देण्यात आली आहे.
- सर्व सहकारी बँकांना सीजीटीएमएसई योजनेत सदस्य कर्जदाता संस्थेच्या रूपात पात्र करण्यात आले आहे.
- शहरी सहकारी बँकांसाठी एक शीर्ष संस्था, नैफकब, स्थापन करण्यात आलेली आहे.
- ग्रामीण सहकारी बँक आता व्यावसायिक आणि निवासी रिअल इस्टेट क्षेत्राला कर्ज देऊ शकतील, ज्यामुळे त्यांच्या व्यवसायाचं विविधीकरण होऊ शकेल.

संगणकीकरण करण्यात आले आहे. केंद्रीय वित्त मंत्रालय सहकारी बँकांना खासगी बँकांशी स्पर्धा करण्यायोग्य बनवण्यासाठी सहयोग करत आहे. सुधारणा प्रक्रियेमुळे सहकारी बँक देखील वाणिज्यिक बँकांप्रमाणे कर्जाचा एकाच वेळी निपटारा करण्यास सक्षम होतील. याशिवाय, शहरी सहकारी बँका त्यांच्या व्यवसायाचा विस्तार करण्यासाठी नवीन शाखा उघडू शकतील. ग्रामीण आणि शहरी सहकारी बँकांसाठी वैयक्तिक गृह कर्जाची मर्यादा दुप्पट वाढवण्यात आली आहे. यामुळे त्यांच्या व्यावसायिक कार्यक्षेत्राचा विस्तार होईल आणि सहकारी बँकांच्या व्यवसायात विविधीकरणाला प्रोत्साहन मिळेल. सहकारी बँका पुढे येऊन ग्राहकांसाठी अनेक सुविधा उपलब्ध करून देऊ शकतील. शहरी बँकांना सूक्ष्म आणि लघु उद्यमांसाठी क्रेडिट गारंटी निधी ट्रस्ट योजनेत सदस्य ऋणदाता संस्थान म्हणून पात्र करण्यात आले आहे.

सर्वोच्च संघटना नॅफकबची स्थापना

शहरी सहकारी बँकांच्या कामकाजाची पाहणी करण्यासाठी आणि राष्ट्रीय सहकारी विकास निगम (एनसीडीसी) कडून मिळणाऱ्या आर्थिक मदतीची समीक्षा करण्यासाठी राष्ट्रीय फेडरेशन ऑफ अर्बन कोऑपरेटिव बँक अँड क्रेडिट सोसायटी लिमिटेड (एनएएफसीयूबी) स्थापन करण्यात आले आहे. शहरी सहकारी बँकांच्या या शीर्ष संस्थेच्या अस्तित्वामुळे सहकारी बँकांच्या कार्यक्षमतेत सुधारणा झाली आहे. सहकारी बँकांसमोर असलेल्या कठोर आव्हानांचा सामना करण्यासाठी केंद्र सरकारने सहकारी बँकांच्या सक्षमीकरणासाठी मागील काही वर्षांत अनेक महत्त्वाचे पाऊल उचलले आहेत. सहकारी बँकांच्या विविध दोष आणि दुर्बलता दूर करून त्यांना पुनरुज्जीवित करण्यासाठी आणि मजबूत

करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. याचा परिणाम आता विविध सहकारी बँकांमध्ये दिसून येऊ लागला आहे. सहकारी बँकांचा कार्यप्रणाली खाजगी आणि सार्वजनिक बँकांच्या सारखी करण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. यामुळे सहकारी बँकांच्या ग्राहकांना इतर बँकांप्रमाणे सर्व सुविधांचा लाभ मिळू लागेल, तसेच ग्राहकांचा आधार वाढल्याने त्यांचा व्यवसायही वाढेल.

सहकारी बँकांमध्ये खाता उघडण्याबाबत निर्देश

सहकारी बँकांचे कार्य सुरू करण्यासाठी सर्वात मोठी अडचण नियामक संस्थांची अनिश्चितता होती, कारण सहकारी बँकांचे संचालन केंद्र आणि राज्य सरकारांच्या विविध सहकारी कायद्यांनुसार होते. या कमतरता दूर करण्यासाठी भारतीय रिजर्व बँक (आरबीआय) यांना त्यांच्या नियामक संस्थेची जबाबदारी सोपवण्यात आली आहे. सहकारी बँकांना वाणिज्यिक बँकांप्रमाणे कामकाज करण्यास, कर्ज व इतर सेवा देण्यास मंजुरी देण्यात आली असून, त्यांच्या लेखा परीक्षण प्रणालीत सुधारणा करण्याचीही पुढाकार घेण्यात आलेला आहे.

डोअर स्टेप बँकिंग सुविधा

सहकारी बँकांच्या सशक्तीकरणासाठी केंद्रीय सहकार मंत्रालयाने केलेल्या महत्वाच्या उपक्रमांमध्ये शहरी सहकारी बँकांना त्यांच्या व्यवसायाचा विस्तार करण्यासाठी नवीन शाखा उघडणे, आधारसंबंधित पेमेंट प्रणाली सहकारी बँकांसाठी उपलब्ध करणे, ग्राहकांना त्यांच्या घरी बँकिंग सेवा प्रदान करणे, वाणिज्यिक बँकांच्या प्रमाणे कर्जाचे एकमुश्त निपटान करणे, ग्रामीण आणि शहरी सहकारी बँकांसाठी वैयक्तिक घरकर्जाची मर्यादा दुप्पट करण्यास मान्यता देणे यांचा समावेश आहे. याचप्रमाणे, ग्रामीण सहकारी बँका आता व्यावसायिक आणि निवासी रिअल इस्टेट क्षेत्रासाठी कर्ज देऊ शकतील, ज्यामुळे त्यांचा व्यवसाय विविधीकृत होऊ शकेल.

सहकारी बँकांमध्ये पाच लाख कोटी रुपयांपेक्षा अधिकाची ठेव

वर्तमानात देशात एकूण 1,465 शहरी सहकारी बँका आहेत, ज्यांपैकी जवळजवळ अर्ध्या गुजरात आणि महाराष्ट्रात आहेत. देशात 49 शेड्यूल्ड बँका आहेत आणि 8.25 लाखांपेक्षा अधिक सहकारी संस्था आहेत. शहरी सहकारी बँकांच्या 11,000 शाखा, 5 लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त ठेव आणि 3.50 लाख कोटी रुपयांचे कर्ज यामुळे सहकारी बँकीची एकत्रित स्थिती मजबूत झाली आहे. सरकारने प्रत्येक शहरात शहरी सहकारी बँका स्थापन करण्याचे आणि पुढील पाच वर्षांत देशाच्या 80 जिल्ह्यांत जिल्हा सहकारी बँका सुरू करण्याचे उद्दिष्ट ठरवले आहे. सध्या देशात 352 जिल्हा सहकारी बँका आहेत ज्या मध्ये एकूण 4.33 लाख कोटी रुपयांची ठेव आहे, तर 34 राज्य सहकारी बँकांमध्ये 2.42 लाख कोटी रुपयांची ठेव आहे.

सहकारितेत सहकाराला प्रोत्साहन

सहकारितेत सहकाराच्या सिद्धांतानुसार सहकारी संस्थांचे सर्व आर्थिक व्यवहार आणि वित्तीय व्यवहार सहकारी बँकांच्या माध्यमातून करण्यास सुरुवात करण्यात आली आहे. सहकारितेत सहकाराच्या सिद्धांताला देशातील सर्व राज्यांमध्ये प्रत्यक्षात आणल्यास सहकारिता क्षेत्र आर्थिक दृष्ट्या आत्मनिर्भर होईल. या देशव्यापी उपक्रमामुळे केवळ सहकारी बँकांना पुनरुज्जीवित करण्यातच मदत होत नाही, तर त्यांचा व्यवसायही अनेक पटींनी वाढण्याची अपेक्षा आहे. या बँकांचा व्यवसाय वाढल्यास नोकरीच्या नवीन संधीही वाढतील. देशातील सुमारे 30 कोटी लोक सहकारिता क्षेत्राशी संबंधित आहेत. अशा परिस्थितीत, जेव्हा या सर्व लोकांचे खाते सहकारी बँकेत उघडले जाईल, तेव्हा या बँकांचा व्यवसाय अनेक पटींनी वाढेल. याशिवाय, सर्व प्रकारच्या पॅक्स आणि इतर सहकारी समित्यांचीही खाती सहकारी बँकेत उघडल्यास गावांमध्ये आणि दुर्गम भागांतील या बँकांच्या व्यवसायात गुणात्मक वाढ होईल.

बैलेंस शीट आणि लेखा मानकांमध्ये बदल

सहकारी बँकांना सशक्त करण्यासाठी केंद्रीय सहकारिता मंत्रालय आणि आरबीआय सतत प्रयत्नशील आहेत. या दिशेने एक पाऊल उचलताना आरबीआयने सहकारी बँकांसाठी बैलेंस शीट आणि लेखाकरणाच्या प्रारूपात बदल केला आहे. आता सहकारी बँकांनी वित्त वर्षाच्या अंतिम कार्य दिवसापर्यंत आपली बैलेंस शीट आणि लाभ-तोटा खाता तयार करणे आवश्यक झाले

सहकारी बँका सर्व सुविधांनी सुसज्ज असतील

सहकारी बँकांच्या स्थितीत सुधारणा करण्यासाठी एक छत्र (अंब्रेला) संस्था म्हणजेच राष्ट्रीय शहरी सहकारी वित्त आणि विकास निगम (एनयूसीएफडीसी) स्थापन करण्यात आली आहे, जी एक नियामक संस्था म्हणून कार्य करेल. या संस्थेसाठी 300 कोटी रुपये जमा करण्याचे काम पूर्ण झाले आहे. हा छत्र संस्थे सहकारी बँकांना सर्व प्रकारची मदत करण्यास सक्षम असेल. एनयूसीएफडीसी चा मुंबईत असलेल्या कॉर्पोरेट कार्यालयाचा उद्घाटन 24 जानेवारी, 2025 रोजी केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी केला. या प्रसंगी त्यांनी सांगितले की सर्व शेड्यूल्ड सहकारी बँका येत्या तीन वर्षांत राष्ट्रीय बँका आणि खाजगी बँकांद्वारे दिल्या जाणाऱ्या सर्व सेवांनी सुसज्ज होणार आहेत, ज्यामुळे त्यांच्या सेवांचा विस्तार होईल. डिजिटल बँकिंग, मोबाइल बँकिंग, ऑनलाइन व्यवहार आणि परदेशाशी व्यापार यांसारख्या क्रियाकलापांना शहरी सहकारी बँकांमध्ये समाविष्ट करण्याचे कार्य 'अंब्रेला संस्था' करेल. यासोबतच संसाधनांचा उत्तम वापर, बँकिंग प्रक्रियेत सुधारणा आणि सर्व सहकारी बँकांचे लेखाकन प्रणाली एकत्र करणे हे त्याचे उद्दिष्ट असेल. सेवांचा विस्तार झाला तर या बँकांचा देखील विस्तार होईल. बँकांचा विस्तार झाला तर रोजगाराच्या नवीन संधीही वाढतील.

सहकारी बँकांकडून मायक्रो एटीएम कार्ड

दुग्धव्यवसाय क्षेत्रात गुंतलेल्या शेतकऱ्यांना आणि पशुपालकांना आर्थिक दृष्ट्या बळकटी देण्यासाठी, हे प्रकल्प प्रारंभिक टप्प्यात गुजरातच्या दोन जिल्ह्यात, बनासकांठा आणि पंचमहलमध्ये सुरू करण्यात आले होते, ज्याला प्रचंड यश मिळाले. यश पाहता आता हे संपूर्ण देशात लागू करण्यात आले आहे. प्रारंभिक प्रकल्पाच्या अंतर्गत प्राथमिक दूध सहकारी संस्थांना आर्थिक व्यवहारासाठी सदस्यांना मायक्रो एटीएम कार्ड आणि किसान क्रेडिट कार्ड वितरित केले गेले. सरकार संबंधित सर्व व्यक्तींचे बँक खाते सहकारी बँकांमध्येच उघडले गेले. यामध्ये मर्यादित कालावधीतच दोन्ही जिल्ह्यात चार लाखांपेक्षा अधिक बँक खाती सहकारी बँकांमध्ये उघडली गेली आणि 750 कोटी रुपयांची रक्कम जमा करण्यात आली. तर संपूर्ण गुजरातमध्ये 9.40 लाख खाती उघडली गेली आणि 3,853 कोटी रुपयांची रक्कम जमा झाली. यामुळे सहकारी बँकांबरोबर त्यांच्याशी संबंधित व्यक्तींना मोठा लाभ झाला. आता सरकारने या महत्वाकांक्षी योजनेला संपूर्ण देशात लागू केले आहे. या प्रकल्पामुळे सहकारी संस्थांचे आर्थिक व्यवहार सोपे होतील. या मोहिमेचा उद्देश प्राथमिक कृषी कर्ज सहकारी संस्थांना आणि प्राथमिक दूध सहकारी संस्थांना केंद्रीय जिल्हा सहकारी बँक आणि राज्यस्तरीय सहकारी बँकांच्या माध्यमातून विविध बँकिंग सेवांपर्यंत पोहोच सुलभ करणे आहे, ज्यामुळे सदस्यांना घरच्या घरी बँकिंग सेवा मिळू शकेल. या देशव्यापी प्रकल्पाच्या सुरुवातीच्या दोन महिन्यांच्या आत बँक मित्रांची नेमणूक आणि रूपे किसान क्रेडिट कार्ड वितरणाचे कार्य पूर्ण झाले. देशभरातील बँक मित्रांच्या नेमणुकीमुळे लाखो तरुणांना फायदा झाला आहे.

आहे. हा बदल आधुनिक लेखाकरण मानकं आणि वित्तीय बाजाराच्या गरजांनुसार करण्यात आला आहे. याचा उद्देश नव्या वित्तीय परिस्थिती आणि आधुनिक लेखाकरण मानकांशी सुसंगतता साधणे आहे. त्यामुळे सहकारी बँका आता व्यावसायिक बँकांप्रमाणे आपली बैलेंस शीट व्यवस्थित ठेवू शकतील, ज्यामुळे गडबडीची शक्यता कमी होईल. हा निर्णय सहकारी बँकांना फक्त सशक्त करणार नाही, तर यामुळे ग्राहकांच्या हितांचाही संरक्षण होईल.

सहकारी क्लीयरिंग हाउसमध्ये भुगतानाची गती वाढविण्याचा उपक्रम

देशात पहिल्या वेळी सहकारी बँकांसाठी क्लीयरिंग हाउस तयार करण्याची योजना राबवण्यात आली आहे. सहकारी बँकांना सार्वजनिक आणि खासगी बँकांच्या तुलनेत स्पर्धात्मक बनवण्यासाठी, आता सहकारी बँकांची क्लीयरिंग सहकारी बँकांच्या माध्यमातूनच केली जाणार आहे. यासाठी क्लीयरिंग हाउस तयार केला जात आहे जो पुढील दोन वर्षात आपली सेवा सुरू करेल. त्यामुळे या बँकांना आता सार्वजनिक आणि खासगी बँकांवर अवलंबून राहण्याची आवश्यकता उरणार नाही. यामुळे क्लीयरिंगमध्ये गती येईल आणि भुगतान लवकर होईल. यासोबतच राष्ट्रीयकृत बँक, लहान वित्तीय बँका, आणि गैर-बँकिंग वित्तीय कंपन्यांच्या वाढत्या स्पर्धेचा सामना करण्यासाठी, सरकार गव्हर्नन्स मजबूत करण्यासाठी आणि तांत्रिक नवोन्मेष समाविष्ट करण्यासाठी एक देखरेख समिती तयार करत आहे.

शहरी सहकारी बँकांची स्थिती सुधारली

सहकारी बँकांना मजबूत करण्यासाठी घेतलेल्या उपाययोजनांमुळे शहरी सहकारी बँकांच्या (यूसीबी) स्थितीत सुधारणा होत आहे. आरबीआयच्या 'भारतामध्ये बँकिंगची प्रवृत्ती आणि प्रगती' या अहवालात म्हटले आहे की, सरकारने घेतलेल्या उपाययोजनांमुळे शहरी सहकारी बँकांच्या भांडवल, नफ्यात आणि मालमत्तेच्या गुणवत्तेत सुधारणा झाली आहे. तथापि, वाणिज्यिक बँकांच्या तुलनेत कर्ज आणि ठेवांमध्ये सहकारी बँकांची मंद वाढ या क्षेत्रातील आव्हाने दर्शवते. आरबीआयच्या मते, यूसीबीने कार्यकारी संरचना मजबूत करण्याच्या उद्देशाने महत्त्वाच्या उपक्रमांसह प्रशासन आणि धोका व्यवस्थापनात प्रगती साधली आहे. यामध्ये चार-स्तरीय नियामक संरचनेची सुरूवात, बोर्डाच्या संचालकांशी आणि आश्वासन कार्यांच्या प्रमुखांशी थेट संपर्क साधणे आणि आयटी व सायबर सुरक्षा धोका यांवर लक्ष केंद्रित करणे समाविष्ट आहे. अहवालात म्हटले आहे की, या बँकांची कर्ज आणि ठेव वाढ तुलनेने स्थिर राहिली. वर्ष 2023-24 दरम्यान कर्ज वाढ 5 टक्के आणि ठेवांमध्ये 4.1 टक्के वाढ झाली. यूसीबी स्थिर कर्ज-ठेव अनुपात राखण्यात यशस्वी झाले असून, हे 2023-24 मध्ये 62.5 टक्क्यावर पोहोचले.

छोट्या लोकांचा मोठा बँक बनणारे सहकारी बँक

सहकारी बँकांच्या सशक्तीकरणामुळे शहरी आणि ग्रामीण भागातील त्या लोकांचे वित्तीय समावेश मजबूत होईल, जे बँकिंग सुविधेपासून वंचित आहेत किंवा छोटे जमाकर्ते आहेत. सहकारी बँक छोट्या लोकांचा मोठा बँक म्हणून कार्यरत आहेत. यांची मजबूती देशाच्या अर्थव्यवस्थेसाठी फायदेशीर आहे आणि हे भारतीय अर्थव्यवस्थेला 5 ट्रिलियन डॉलरच्या अर्थव्यवस्थेत रूपांतरित करण्यात मदत करेल.■

पुण्यात जनता सहकारी बँकेच्या हिरक जयंती समारंभात श्री अमित शाह बोलले.

'छोट्या लोकांची मोठी बँक' ह्या सूत्राला जनता सहकारी बँकेने अर्थपूर्ण बनवले.

सहकार उदय टीम

- बिना भांडवलाच्या प्रगती साधणे आणि देशाच्या विकासात योगदान देणे हे सहकारितेच्या माध्यमातूनच शक्य आहे.
- बँकातील 9,600 कोटी रुपयांहून अधिक जमा रक्कम लोकांच्या विश्वासाचे प्रतीक आहे.
- कोऑपरेटिव क्लिअरिंग हाऊस' तयार करण्याची कल्पना पुढील दोन वर्षात पूर्ण होईल.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली भारत सरकारच्या सहकार मंत्रालयाच्या स्थापनेचे उद्दिष्ट 'सहकारातून समृद्धी' आहे. 2047 पर्यंत भारताला पूर्ण विकसित राष्ट्र बनवण्याचे आणि 2027 पर्यंत देशाची अर्थव्यवस्था 5 ट्रिलियन डॉलर्सची बनवण्याचे संकल्प पूर्ण करण्यासाठी सहकार क्षेत्राचा विकास करणे देखील खूप महत्वाचे आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी महाराष्ट्रातील पुणे येथील जनता सहकारी बँक लिमिटेडच्या हीरक महोत्सवी समारंभात देशाच्या विकासासाठी सहकार विकासाची अपरिहार्यता पुन्हा सांगताना हे विचार मांडले. ते म्हणाले की जर प्रत्येक व्यक्ती विकसित झाली नाही आणि प्रत्येक घर समृद्ध झाले नाही तर भारताच्या विकासासाठी वरील दोन्ही संकल्प अपूर्ण राहू शकतात. प्रत्येक व्यक्तीला त्याच्या क्षमतेनुसार काम देणे आणि प्रत्येक कुटुंबाला देशाच्या विकासाशी जोडून समृद्ध करणे हे केवळ सहकारी चळवळीद्वारेच शक्य आहे, असे श्री शाह म्हणाले.

श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारने गेल्या तीन वर्षात सहकारी विकासाला दिशा देत सहकारिता चळवळीला गती आणि मजबूती प्रदान केली आहे. श्री शाह यांनी सांगितले की, देशाच्या विकासात योगदान देण्याचा एकटा मार्ग सहकारिता आहे. सरकारने देशातील सहकारी मॉडेलला बाजारपेठेतील मान्यता दिली आहे. भारत सरकारने सहकारी शिक्षणाला सशक्त करण्यासाठी संसदेत सहकारिता विद्यापीठ बिल सादर केले आहे. श्री शाह यांनी म्हटले की, सहकारी नवकल्पनांना जोडून भारत सरकार याला देशाच्या विकासाची शक्ती बनवू इच्छित आहे. त्यांनी सांगितले की, लोकांच्या छोट्या-छोट्या भांडवलाचा उपयोग करून एक मोठा कार्य करण्याचा आणि किमान

भांडवलाशिवाय आपल्या कुटुंबाचा विकास करण्याचा अर्थच सहकारिता आहे. जनता सहकारी बँक याचे एक मोठे उदाहरण आहे आणि याने 'छोट्या लोकांचा मोठा बँक' या सूत्राला सार्थक केले आहे. श्री शाह यांनी सांगितले की, या बँकेने जो जनविश्वास मिळवला आहे, तो आपल्यासाठी गौरवाचा विषय आहे. 1949 मध्ये स्थापन झाल्यानंतर जनता सहकारी बँक 1988 मध्ये शेड्यूल्ड सहकारी बँक बनली, 2005 मध्ये तिने कोर बँकिंग स्वीकारले आणि 2012 मध्ये मल्टीस्टेट शेड्यूल्ड कोऑपरेटिव्ह बँक बनली.

सहकारी डिमॅट सुरू करणारी पहिली सहकारी बँक

देशातील पहिली सहकारी डिमॅट संस्था सुरू करण्याचा मान मिळालेल्या जनता सहकारी बँकेच्या कार्याचे कौतुक करताना, श्री शाह म्हणाले की, 71 शाखा आणि दोन विस्तार काउंटर, 1,75,000 सदस्य आणि 10 लाखांहून अधिक समाधानी ग्राहकांसह, ही केवळ एक बँक नाही तर एक मोठे कुटुंब आहे. सध्या बँकेच्या ठेवी रु. पेक्षा जास्त आहेत. 9,600 कोटी रुपयांचा हा निधी बँकेवरील लोकांचा विश्वास दर्शवितो. श्री शाह म्हणाले की, समाजसेवेतही जनता सहकारी बँकेने कधीही मागे वळून पाहिले नाही, मग ते लातूर भूकंप असो, कोल्हापूर-सांगली पूर असो किंवा कोविड महामारी असो.

सहकार्य वाढविण्यासाठी तंत्रज्ञानाची गरज

सहकारी बँकिंग क्षेत्राला तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्याचे आवाहन करताना, श्री शाह म्हणाले की, सहकारी संस्थांना पुढे नेण्यासाठी आपल्याला तंत्रज्ञानाचा अवलंब करावा लागेल. देशात एकूण 1465 नागरी सहकारी बँका आहेत, त्यापैकी 460 बँका एकट्या महाराष्ट्रात आहेत. ते म्हणाले की, अर्बन कोऑपरेटिव्ह बँकांसाठी (यूसीबी) एका छत्री संघटनेची कल्पना बऱ्याच काळापासून विचाराधीन होती आणि आता या संस्थेसाठी 300 कोटी रुपये जमा झाले आहेत. ही छत्री संघटना सहकारी बँकांना सर्व प्रकारची मदत करण्यास सक्षम असेल. देशात पहिल्यांदाच 'सहकारी

> जनता सहकारी बँकेची स्थापना श्री मोरोपंत पिंगले यांनी केली. त्यांनी स्वत:साठी काहीच केले नाही आणि कधीही कोणत्याही आव्हानाला पाठ फिरवली नाही. श्रद्धेय मोरोपंत जींनी पेरलेला बीज आज वटवृक्ष बनून 10 लाख लोकांशी जोडलेलं आहे आणि हे आपल्या संघटनेची क्षमता आणि चांगल्या वर्तणुकीचे प्रमाण आहे. या बँकेने संपूर्ण देशात एक चांगला संदेश दिला आहे की पारदर्शकता, समर्पण आणि निष्ठा यांसह कोणतीही संस्था काम करत असेल, तर ती किती पुढे जाऊ शकते. -
>
> श्री अमित शाह
> केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

क्लिअरिंग हाऊस' तयार करण्याची योजना आखण्यात आली आहे, जी पुढील दोन वर्षांत पूर्ण होईल. श्री शाह म्हणाले की, एकवेळ कर्जफेडीची तरतूद सहकारी बँकांना देखील लागू असेल. या संघटनेच्या स्थापनेनंतर, देशाच्या कोणत्याही भागात असलेल्या सहकारी बँकांचे क्लिअरिंग फक्त सहकारी बँकांमार्फतच केले जाईल.

त्यांनी सांगितले की राष्ट्रीयकृत बँका, लघु वित्त बँका आणि गैर-बँकिंग वितीय कंपन्यांमधील वाढत्या स्पर्धेसाठी सरकार गव्हर्नन्स मजबूत करण्यासाठी आणि तांत्रिक नवकल्पनांना समाविष्ट करण्यासाठी एक पाहणी समिती देखील स्थापन करत आहे. श्री शाह यांनी सांगितले की सहकारिता मंत्रालयाने शहरी सहकारी बँकांच्या व्यवसायाला वाढवण्यासाठी अनेक कामे केली आहेत. आधार-आधारित पेमेंट प्रणाली सहकारी बँकांसाठी खुली करण्यात आलेली आहे. सोने कर्ज आणि गृहनिर्माण कर्जाच्या मर्यादाही वाढवण्यात आल्या आहेत.

International Year 2025 of Cooperatives
Cooperatives Build a Better World

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी 'इंडिया मोबिलिटी ग्लोबल एक्स्पो' 2025 मध्ये भाषण दिले

देशवासीयांच्या प्रवासाची सोय ही सरकारची सर्वोच्च प्राथमिकता आहे.

- विकसित भारताची यात्रा मोबिलिटी क्षेत्रात अप्रत्याशित कायाकल्प आणि अभूतपूर्व वाढीची साक्षी बनेल
- हरित तंत्रज्ञान, ईव्ही, हायड्रोजन इंधन आणि जैव इंधनाच्या विकासावर भारताचा विशेष भर

सहकार उदय टीम

भारत ही जगातील पाचवी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था आणि तिसरी सर्वात मोठी प्रवासी वाहन बाजारपेठ आहे. भारत जागतिक स्तरावरील तीन प्रमुख अर्थव्यवस्थांपैकी एक बनण्याच्या दिशेने वाटचाल करत असताना, देशाच्या ऑटो मार्केटमध्ये अभूतपूर्व बदल आणि विस्तार दिसून येईल. नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे 'भारत मोबिलिटी ग्लोबल एक्स्पो 2025'च्या उद्घाटनप्रसंगी पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हे विचार व्यक्त केले. भारतातील सर्वात मोठ्या मोबिलिटी एक्स्पोमध्ये बोलताना पंतप्रधान म्हणाले की, भारताचा ऑटोमोटिव्ह उद्योग अद्भुत आहे आणि भविष्यासाठी सज्ज आहे. लोकांच्या आकांक्षा आणि तरुणांच्या उर्जेने प्रेरित होऊन, भारतातील ऑटोमोबाईल क्षेत्रात अभूतपूर्व बदल होत आहेत. भारतात दरवर्षी विकल्या जाणाऱ्या कारची संख्या अनेक देशांच्या लोकसंख्येपेक्षा जास्त आहे. 'मेक इन इंडिया अँड मेक फॉर द वर्ल्ड' या मंत्रामुळे निर्यात वाढत आहे. गेल्या एका वर्षात भारतीय वाहन उद्योगात सुमारे 12 टक्क्यांनी वाढ झाली आहे आणि या काळात सुमारे 2.5 कोटी कारची विक्री ही भारतातील सतत वाढती मागणी दर्शवते. पंतप्रधान म्हणाले की, भारतात कार न खरेदी करण्याचे एकेकाळी चांगले आणि रुंद रस्ते नसणे हे एक कारण होते, परंतु देशात रस्त्यांचे जलद बांधकाम आणि सरकारने घेतलेल्या गंभीर पुढाकारांमुळे आता वाहतुकीची परिस्थिती बदलत आहे. प्रवास सुलभता ही भारतासाठी एक प्रमुख प्राधान्य आहे. भारतात वाहन उत्पादनासाठी एक संपूर्ण परिसंस्था विकसित करण्याच्या सरकारच्या वचनबद्धतेचा त्यांनी पुनरुच्चार केला.

गेल्या चार वर्षात या क्षेत्राने $36 अब्ज पेक्षा जास्त थेट परकीय गुंतवणूक आकर्षित केली आहे आणि येत्या काळात हा आकडा अनेक पटींनी वाढण्याची अपेक्षा आहे. देशात बहु-लेन महामार्ग आणि द्रुतगती महामार्ग बांधले जात आहेत. श्री मोदी म्हणाले की, पंतप्रधान गतिशक्ती राष्ट्रीय मास्टर प्लॅनमुळे मल्टीमॉडल कनेक्टिव्हिटीला गती मिळाली आहे आणि लॉजिस्टिक्स खर्च कमी झाला आहे. राष्ट्रीय लॉजिस्टिक्स धोरणामुळे भारत जागतिक स्तरावर सर्वात स्पर्धात्मक लॉजिस्टिक्स खर्चाचा देश बनेल.

देशातील वाहन उद्योगाच्या विकासासाठी परिस्थिती अनुकूल आहे

पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, भारत अनेक दशकांपर्यंत जगातील सर्वात तरुण देश राहील आणि तरुण हा सर्वात मोठा ग्राहक आधार असेल. देशातील मोठी तरुण लोकसंख्या त्यांच्या गरजा आणि आकांक्षांद्वारे नवीन वाहनांची लक्षणीय मागणी निर्माण करेल. त्यांनी असेही सांगितले की, गेल्या दहा वर्षात 25 कोटी भारतीय गरिबीतून बाहेर आले आहेत आणि एक नवीन मध्यमवर्ग उदयास आला आहे जो आपले पहिले वाहन खरेदी करत आहे. देशातील विकास आणि लोकांच्या प्रगतीचा फायदा ऑटो क्षेत्राला होत राहील. चांगल्या पायाभूत सुविधांसोबतच नवीन तंत्रज्ञानाचाही अवलंब केला जात आहे. फास्टॅग मुळे भारतात ड्रायव्हिंगचा अनुभव खूप सोपा झाला आहे. नॅशनल कॉमन मोबिलिटी कार्डमुळे भारतात सुरळीत प्रवास करण्याच्या सरकारच्या प्रयत्नांना बळकटी मिळत आहे. ते म्हणाले की, भारत आता कनेक्टेड वाहने आणि ऑटोमेटेड ड्रायव्हिंगमध्ये जलद प्रगतीसह स्मार्ट मोबिलिटीकडे वाटचाल करत आहे.

"मेक इन इंडिया" "ऑटो उद्योगाच्या विकासात महत्वाची भूमिका बजावते".

भारताच्या वाहन उद्योगाच्या वाढीच्या क्षमतेत मेक इन इंडिया उपक्रमाच्या महत्त्वपूर्ण भूमिकेवर भर देताना मोदी म्हणाले की, पीएलआय योजनांनी मेक इन इंडिया मोहिमेला नवीन चालना दिली आहे. यामुळे एक कोटी रुपयांहून अधिक विक्री होण्यास मदत झाली आहे. 2.25 लाख कोटींचा आकडा पार केला. या योजनेमुळे या क्षेत्रात 1.5 लाखांहून अधिक प्रत्यक्ष रोजगार निर्माण झाले आहेत. वाहन क्षेत्रातील रोजगार निर्मितीचा इतर क्षेत्रांवरही अनेक पटींनी परिणाम झाला आहे. पंतप्रधान म्हणाले की, वाहन क्षेत्राच्या विस्तारामुळे एमएसएमई, लॉजिस्टिक्स, पर्यटन आणि वाहतूक क्षेत्रातही रोजगाराच्या नवीन संधी निर्माण होत आहेत. हरित तंत्रज्ञान, विद्युत वाहने, हायड्रोजन इंधन आणि जैवइंधनाच्या विकासावर लक्ष केंद्रित केले जात आहे. हा दृष्टीकोन लक्षात घेऊन नॅशनल इलेक्ट्रिक

पीएम गतिशक्ती योजनेमुळे मल्टीमॉडल कनेक्टिव्हिटीचा वेग आणि लॉजिस्टिक खर्च कमी झाला आहे.

पीएम गतिशक्ती योजनेमुळे मल्टीमॉडल कनेक्टिव्हिटीचा वेग आणि लॉजिस्टिक खर्च कमी झाला आहे.

गेल्या एका वर्षात भारतीय वाहन उद्योगात सुमारे 12 टक्क्यांनी वाढ झाली आहे.

जवळपास 2.5 कोटी कारची विक्री हे भारतातील वाढत्या मागणीचे सूचक आहे.

10 वर्षात इलेक्ट्रिक वाहनांच्या विक्रीत 640 पट वाढ, वर्ष 2024 मध्ये 16.80 लाखांहून अधिक इलेक्ट्रिक वाहनांची विक्री

मोबिलिटी मिशन आणि ग्रीन हायड्रोजन मिशन यासारखे उपक्रम सुरू करण्यात आले आहेत, असे ते म्हणाले.

इलेक्ट्रिक मोबिलिटी वेगाने वाढत आहे

गेल्या काही वर्षात विजेवर चालणाऱ्या वाहनांच्या विक्रीत 640 पटीने वाढ झाली आहे, असे मोदी म्हणाले. 10 वर्षांपूर्वी केवळ 2,600 इलेक्ट्रिक वाहने विकली गेली होती, तर 2024 मध्ये 16.80 लाखांहून अधिक इलेक्ट्रिक वाहने विकली गेली आहेत. ते म्हणाले की, आता एका दिवसात विकल्या जाणाऱ्या विजेवर चालणाऱ्या वाहनांची संख्या एका दशकापूर्वी संपूर्ण वर्षात विकल्या गेलेल्या वाहनांच्या संख्येपेक्षा दुप्पट झाली आहे. या दशकाच्या अखेरीस भारतातील विजेवर चालणाऱ्या वाहनांच्या संख्येत आठ पटीने वाढ होण्याची शक्यता त्यांनी व्यक्त केली. देशातील इलेक्ट्रिक मोबिलिटीच्या विस्तारासाठी सरकारच्या धोरणात्मक निर्णयांवर आणि मदतीवर भर देताना मोदी म्हणाले की, या योजनेसाठी 5 लाख कोटी रुपयांपेक्षा जास्त प्रोत्साहन रक्कम मंजूर करण्यात आली आहे. इलेक्ट्रिक वाहनांच्या खरेदीसाठी अनुदान आणि चार्जिंग पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी फेम-II योजनेंतर्गत सरकारला 8,000 कोटी रुपये देण्यात यावेत. याशिवाय, 5000 हून अधिक इलेक्ट्रिक बसेससह 16 लाखांहून अधिक ईव्ही खरेदीसाठी मदत देण्यात आली. भारत सरकारकडून 1200 हून अधिक विजेवर चालणाऱ्या बसेस पुरविल्या जातात. गेल्या काही दिवसांत पीएमई-ड्राइव्ह योजनेचा शुभारंभ करताना पंतप्रधान म्हणाले की, सरकार या अंतर्गत दुचाकी, तीन चाकी, ई-रुग्णवाहिका आणि ई-ट्रकसह सुमारे 28 लाख ईव्ही खरेदीची सोय करेल.

हवामान बदलाचा सामना करण्यासाठी मदत

जागतिक तापमानवाढ आणि हवामान बदलाच्या आव्हानांचा सामना करण्यासाठी सौर ऊर्जा आणि पर्यायी इंधनांना सातत्याने प्रोत्साहन देण्याच्या गरजेवर भर देताना मोदी म्हणाले की, भारतात ईव्ही आणि सौर ऊर्जा या दोन्ही क्षेत्रात लक्षणीय काम केले जात आहे. पीएम सूर्यघर-छतावर सौर पॅनेल बसवण्यासाठी मोफत वीज योजना हे एक प्रमुख अभियान आहे. या क्षेत्रातील बॅटरी आणि साठवण प्रणालीच्या वाढत्या मागणीचा संदर्भ देताना पंतप्रधान म्हणाले की, सरकारने प्रगत रासायनिक सेल बॅटरी साठवणुकीला प्रोत्साहन देण्यासाठी 18,000 कोटी रुपयांची उत्पादन संलग्न प्रोत्साहन योजना सुरू केली आहे. त्यांनी देशातील युवकांना ऊर्जा साठवणूक क्षेत्रात स्टार्ट अप सुरू करण्याचे आवाहन केले. देशाच्या पर्यावरणासाठी ही एक महत्त्वाची सेवा असेल.

भोपालमध्ये 'ग्लोबल इन्वेस्टर्स समिट'मध्ये श्री अमित शाह यांनी म्हटले.

विकसित भारत निर्माणात गुंतवणूक समिटची महत्त्वाची भूमिका असेल.

- ग्लोबल इन्वेस्टर्स समिटमध्ये 30 लाख 77 हजार कोटी रुपयांच्या करारांवर सहमती झाली.
- भारतीय कंपन्या, जागतिक सीईओ, युनिकॉर्न संस्थापक आणि 50 हून अधिक देशांचे प्रतिनिधी यामध्ये सहभागी झाले.

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी देशातील तरुणांसमोर आणि 140 कोटी लोकांसमोर 2047 पर्यंत भारताला पूर्ण विकसित राष्ट्र आणि 2027 पर्यंत जगातील तिसरी सर्वात मोठी अर्थव्यवस्था बनवण्याचे लक्ष्य ठेवले आहे. ही गुंतवणूक परिषद केवळ ही दोन उद्दिष्टे साध्य करण्यातच उपयुक्त ठरणार नाही तर त्यामध्ये मोठे योगदान देईल. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी मध्य प्रदेशातील भोपाळ येथे झालेल्या 'जागतिक गुंतवणूकदार शिखर परिषदे' दरम्यान हे विचार मांडले. पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या टीम इंडियाने देशाच्या विकासासाठी जे ध्येय ठेवले आहे, त्याप्रमाणे भारत सरकार आणि सर्व राज्य सरकारे एकत्रितपणे पुढे जाण्याचे ध्येय या कार्यक्रमाने पुढे नेले आहे, असे ते म्हणाले. या जागतिक गुंतवणूकदार परिषदेदरम्यान एकूण 30 लाख 77 हजार कोटी रुपयांचे सामंजस्य करार करण्यात आले. श्री शाह म्हणाले की, यापैकी बरेच जण प्रत्यक्ष काम करतील आणि राज्यात मोठे उद्योग तसेच सहायक उद्योग उभारण्यास सरकारला मदत करतील. श्री शाह म्हणाले की, मध्य प्रदेशच्या गुंतवणूक शिखर परिषदेने केवळ राज्याच्याच नव्हे तर भारताच्या विकासाला गती दिली आहे. यामुळे, येत्या काळात, भारतातील प्रमुख उद्योग स्थापन करणाऱ्या राज्यांमध्ये या राज्याचा समावेश होईल.

निवेशाच्या आकांक्षेसाठी 50 हून अधिक देशांच्या प्रतिनिधींचा सहभाग

श्री शाह म्हणाले की, राज्यात गुंतवणूक करण्याच्या उद्देशाने 200 हून अधिक भारतीय कंपन्या, 200 हून अधिक जागतिक सीईओ, 20 हून अधिक युनिकॉर्नचे संस्थापक आणि 50 हून अधिक देशांचे प्रतिनिधी या दोन दिवसांच्या शिखर परिषदेत सहभागी झाले आहेत. यामध्ये, मध्य प्रदेशने आपल्या औद्योगिक, प्रादेशिक आणि जागतिक क्षमतेचा शोध घेण्यासाठी सर्व मार्ग उघडण्याचा प्रयत्न केला आहे, ज्यामुळे राज्याच्या विकासाला एक नवीन आयाम मिळाला आहे. शाह म्हणाले की, हे राज्य आपल्या देशाच्या भव्य सांस्कृतिक वारशाने भरलेले आहे आणि पंतप्रधान मोदी यांचे 'विकास तसेच वारसा' हे तत्व साकार करण्यासाठी प्रयत्नशील आहे. राज्यात एक नवीन प्रयोग म्हणून विकसित होण्याच्या संकल्पाने प्रत्येक क्षेत्रासाठी स्वतंत्र गुंतवणूक शिखर परिषदा आयोजित करणे,

येत्या काळात अनेक राज्यांसाठी मार्गदर्शक ठरेल. श्री शाह म्हणाले की, या शिखर परिषदेत स्थानिक आणि जागतिक गुंतवणूक वाढवण्यासाठी अनेक पैलू साध्य झाले आहेत. या शिखर परिषदेमुळे भारतातील अमृत पिढीसाठी कौशल्य विकासाचे अनेक दरवाजे उघडतील आणि भारताला 'उत्पादन केंद्र' बनविण्यातही मोठी मदत होईल.

पारदर्शक शासनाने गुंतवणूकदारांना आकर्षित केले

श्री शाह यांनी सांगितले की, भारताच्या हृदयासमान मध्य प्रदेशात उत्तम पायाभूत सुविधा, कुशल कार्यबल आणि पारदर्शक शासन व उत्कृष्ट प्रशासकीय यंत्रणेमुळे गुंतवणुकीस अनुकूल वातावरण तयार झाले आहे, ज्यांमुळे अनेकांना गुंतवणुकीसाठी आकर्षित केले आहे. राज्यात विस्तृत बाजार उपलब्ध आहे, ज्यामुळे मागणी आधारित अर्थव्यवस्था यैथे वेगाने वाढत आहे. त्यांनी सांगितले की, राज्यात भूक्षेत्र, कार्यबल, खाणी आणि खनिजांची उपलब्धता उद्योगांसाठी संधी आणि संभावनांची वाढ करत आहे. श्री शाह यांनी सांगितले की, हा प्रदेश देशातील सर्वात जास्त खनिज संपत्ती असलेल्या राज्यांपैकी एक आहे. त्यामुळे भारताचा हा प्रदेश प्रत्येक प्रकारे गुंतवणुकीसाठी आकर्षणाचे एक मोठे केंद्र बनला आहे.

श्री शाह यांनी सांगितले की, एक काळ असा होता की हा प्रदेश बीमारू राज्यांमध्ये मोजला जात होता, पण गेल्या 20 वर्षांत कुशल शासनामुळे तो बदलला आहे. या काळात येथे पाच लाख किलोमीटरचा रस्ते नेटवर्क तयार झाला आहे. सहा हवाईअड्डे असलेल्या या राज्यात 31 गीगावॅट ऊर्जा क्षमता आहे, ज्यात 30 टक्के 'क्लीन एनर्जी' आहे. त्यांनी सांगितले की भारतीय व्यवस्थापन संस्थान (आयआयएम), भारतीय तंत्रज्ञान संस्थान (आयआयटी), अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थान (एम्स), भारतीय उष्णदेशीय हवामान संस्थान (आयआयटीएम), निफ्ट आणि एनआयएफडी सारख्या अनेक प्रतिष्ठित संस्था प्रदेशातील युवकांना या संधींचा लाभ घेण्यासाठी सक्षम बनवत आहेत. त्यांनी सांगितले की देशातील 25 टक्के ऑर्गेनिक कॉटनची पुरवठा याच प्रदेशातून होते. मध्य प्रदेशाला अन्न प्रक्रिया क्षेत्रासाठीही खूप महत्त्वाचा राज्य मानला जातो. राज्य सरकारने वर्ष 2025 ला उद्योग वर्ष म्हणून साजरा करण्याचा निर्णय घेतला आहे. श्री शाह यांनी सांगितले की 'ईज ऑफ डूइंग बिझनेस'साठी जनविश्वास विधेयक पारित करणारा हा प्रदेश देशाचा पहिला राज्य बनला आहे.

गेल्या 10 वर्षांत विकासाच्या उंच इमारतीवर नवीन आयाम तयार केले जातील

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री शाह म्हणाले की, पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली गेल्या दहा वर्षांत देशाचा परकीय चलन साठा दुप्पट झाला आहे, सकल देशांतर्गत उत्पादन (जीडीपी) दुप्पट झाले आहे आणि दरडोई उत्पन्नही दुप्पट झाले आहे. ते म्हणाले की, मोदी सरकारने देशात एका खूप मोठ्या आणि उंच इमारतीचा पाया घातला आहे आणि या आधारावर येत्या दहा वर्षांत भारताच्या विकासाचे अनेक नवे आयाम तयार केले जातील. या वर्षांत मोदी सरकारने देशातील अशा 54 कोटी लोकांना बँकिंग नेटवर्कशी जोडले आहे, ज्यांच्याकडे स्वातंत्र्याच्या 75 वर्षांपर्यंत बँक खाते नव्हते. मोदी सरकारने दिवाळखोरी आणि दिवाळखोरी आणि एनपीए 2.5 टक्क्यांच्या खाली आणण्यासाठी, जीएसटीची यशस्वी अंमलबजावणी, 'सिंगल विंडो क्लिअरन्स' आणि पायाभूत सुविधा बळकट करण्यासाठी खूप काम केले आहे. या काळात देशात 60 हजार किलोमीटरचे महामार्ग आणि 8 लाख किलोमीटरचे ग्रामीण रस्ते बांधण्यात आले आहेत, विमानतळ 74 वरून 157 पर्यंत वाढले आहेत, रेल्वेचा विस्तार दुप्पट झाला आहे आणि मालवाहतूक हाताळणीही दुप्पट झाली आहे. अनेक नवीन उपक्रम हाती घेऊन पुढील 25 वर्षांसाठी जगाची आर्थिक दिशा ठरवणाऱ्या क्षेत्रांचा भारत संस्थापक बनला आहे, असे ते म्हणाले.

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी आज 'भारत टॅक्स 2025' कार्यक्रमात भाषण केले.

वस्त्रोदयोग क्षेत्र ही भारताची विकासगाथा आहे

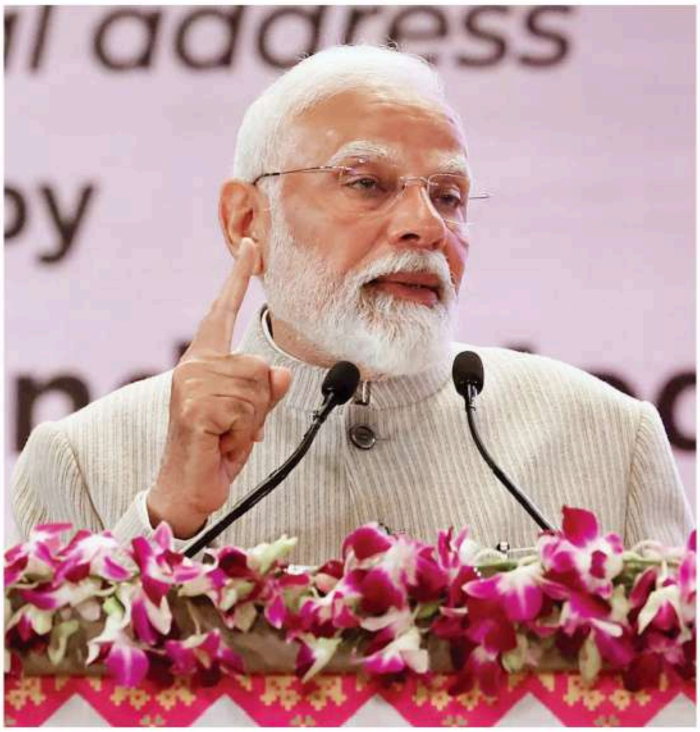

- जगातील धोरणकर्ते आणि उद्योगांसाठी व्यापार, सहकार्य आणि भागीदारीसाठी भारत टॅक्स हे एक मजबूत व्यासपीठ बनत आहे
- भारत ग्रंथ आपल्या पारंपारिक पोशाखांद्वारे देशातील सांस्कृतिक विविधता दर्शवितो.
- एका वर्षात वस्त्रोद्योग आणि कपड्यांच्या निर्यातीत 7% वाढीसह भारत जगातील कापड आणि कपड्यांचा सहावा सर्वात मोठा निर्यातदार देश आहे.

सहकार उदय टीम

भारत टेक्स आता एक प्रमुख जागतिक कापड कार्यक्रम बनला आहे. जगभरातील धोरणकर्ते, सीईओ आणि उद्योग नेत्यांसाठी व्यवसाय, सहकार्य आणि भागीदारीसाठी हे एक शक्तिशाली व्यासपीठ बनले आहे आणि 120 हून अधिक देशांमधील हजारो उद्योजक यात सहभागी होत आहेत. नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे झालेल्या 'भारत टेक्स 2025' दरम्यान पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी भारत आणि जगभरातील वस्त्रोद्योगातील हजारो प्रतिनिधींसमोर हे विचार मांडले. त्यांनी सांगितले की, या कार्यक्रमामुळे वस्त्रोद्योग क्षेत्रातील गुंतवणूक, निर्यात आणि एकूण वाढीला लक्षणीय चालना मिळत आहे. हे आपल्या वारशाची झलक तसेच विकसित भारताच्या शक्यता दाखवत आहे, जी भारतासाठी अभिमानाची गोष्ट आहे. श्री मोदी म्हणाले, 'गेल्या वर्षी भारताने कापड आणि वस्त्र निर्यातीत सात टक्के वाढ पाहिली आणि आता तो जगातील कापड आणि वस्त्रांचा सहावा सर्वात मोठा निर्यातदार आहे.' भारताची कापड निर्यात 3 लाख कोटी रुपयांपर्यंत पोहोचली आहे, जी 2030 पर्यंत 9 लाख कोटी रुपयांपर्यंत वाढवण्याचे लक्ष्य आहे. गेल्या 10 वर्षांत कापड क्षेत्रातील सरकारच्या सततच्या प्रयत्नांमुळे आणि धोरणांमुळे या काळात कापड क्षेत्रातील परकीय गुंतवणूक दुप्पट झाली आहे.

वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या विकासासाठी सरकारचे धोरणात्मक निर्णय

.देशातील वस्त्रोद्योगाच्या प्राचीन वारशाचा संदर्भ देताना मोदी म्हणाले, "भारत ग्रंथ आपल्या पारंपारिक पोशाखांद्वारे भारताची सांस्कृतिक विविधता दर्शवितो. भारतात

पूर्वेपासून पश्चिमेपर्यंत आणि उत्तरेकडून दक्षिणेपर्यंत पारंपरिक पोशाखांची विस्तृत श्रेणी आहे. लखनौची चिकनकारी, राजस्थान आणि गुजरातची बांधणी, गुजरातचा पटोला, बनारसमधील बनारसी रेशीम, दक्षिण भारतातील कांजीवरम रेशीम आणि जम्मू-काश्मीरमधील पश्मीना यासारख्या विविध प्रकारच्या कापडांचा संदर्भ देत ते म्हणाले की, भारताच्या कापड उद्योगाची विविधता आणि अद्वितीयता वाढवण्यासाठी आणि त्याच्या विकासाला दिशा देण्यासाठी या कार्यक्रमाला विशेष महत्त्व आहे. मोदी यांनी बँकिंग क्षेत्राला वस्त्रोद्योग क्षेत्रातील उद्योजकांच्या गरजा पूर्ण करण्याचे आवाहन केले जेणेकरून वस्त्रोद्योगाचा विस्तार होईल आणि रोजगाराच्या नवीन संधी निर्माण होतील. "वस्त्रोद्योग हा देशातील सर्वात मोठ्या रोजगारनिर्मिती करणाऱ्यांपैकी एक आहे, जो भारताच्या उत्पादन क्षेत्रात 11 टक्के योगदान देतो. केंद्रीय अर्थसंकल्प 2025 मध्ये जाहीर केलेल्या 'मिशन मॅन्युफॅक्चरिंग' चा संदर्भ देताना मोदी म्हणाले की, कोट्यवधी कापड कामगारांना या क्षेत्रातील गुंतवणूक आणि वाढीचा फायदा होत आहे.सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योगांच्या 80% योगदानासह वस्त्रोद्योग क्षेत्राला या उपाययोजनांचा मोठा फायदा होईल. ते म्हणाले की, आव्हानांचा सामना करणे आणि भारताच्या वस्त्रोद्योग क्षेत्राची क्षमता ओळखणे ही सरकारची वचनबद्धता आहे. ते म्हणाले की, विश्वासार्ह कापूस पुरवठा सुनिश्चित करण्यासाठी आणि भारतीय कापूस जागतिक स्तरावर स्पर्धात्मक बनवण्यासाठी आणि कच्च्या मालापासून तयार उत्पादनांपर्यंत वस्त्रोद्योग मूल्य साखळी मजबूत करण्यासाठी कापूस उत्पादकता अभियानाची घोषणा करण्यात आली आहे. तांत्रिक वस्त्रोद्योग आणि स्वदेशी कार्बन फायबर आणि त्यांच्या उत्पादनांसारख्या उदयोन्मुख उद्योगांना प्रोत्साहन देण्यावर सरकारचा भर आहे. भारत उच्च दर्जाच्या कार्बन फायबरच्या निर्मितीच्या दिशेने वाटचाल करत आहे. वस्त्रोद्योग क्षेत्राच्या विकासासाठी आवश्यक धोरणात्मक निर्णय घेतले जात आहेत. भारतीय वस्त्रोद्योग परंपरेची पारंपरिक शाश्वत

विकसित भारताच्या उभारणीत वस्त्रोद्योग क्षेत्र महत्त्वाची भूमिका बजावेल.

तरुणांना नवीन टेक्नो-टेक्सटाईल स्टार्टअप्स घेऊन येण्यासाठी आणि नवीन कल्पनांवर काम करण्यासाठी प्रोत्साहित करत, वस्त्रोद्योगाने आयआयटीसारख्या संस्थांशी नवीन साधने विकसित करण्यासाठी सहकार्य करावे अशी सूचना पंतप्रधानांनी केली. नव्या पिढीला जागतिक स्तरावर आकर्षित करण्यासाठी परंपरा आणि नवोन्मेष यांचे संयोजन आणि पारंपरिक पोशाखांनी प्रेरित उत्पादने सादर करण्याच्या महत्त्वावर त्यांनी भर दिला. पारंपरिक खादीला प्रोत्साहन दिले जात असताना, कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा (एआय) वापर करून फॅशन ट्रेंडचेही विश्लेषण केले जात असल्याचे मोदी म्हणाले खादीच्या प्रचारावर भर देताना ते म्हणाले की, देशाच्या स्वातंत्र्यलढ्यादरम्यान 'खादी देशासाठी होती', परंतु आता ती 'फॅशनसाठी खादी' असावी. शतकांपूर्वी जेव्हा भारत समृद्धीच्या शिखरावर होता, तेव्हा त्या समृद्धीमध्ये वस्त्रोद्योगाने महत्त्वाची भूमिका बजावली होती, असे मोदी म्हणाले. भारत विकसित भारत होण्याच्या उद्दिष्टाच्या दिशेने वाटचाल करत असताना, वस्त्रोद्योग क्षेत्र पुन्हा एकदा मोठी भूमिका बजावेल यावर त्यांनी भर दिला. भारतटेक्स सारख्या कार्यक्रमांमुळे या क्षेत्रात भारताचे स्थान बळकट होत आहे. भारत यशाचे नवे विक्रम प्रस्थापित करत राहील आणि दरवर्षी नव्या उंची गाठत जाईल, असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला.

तंत्रे आता अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाद्वारे वाढवली जात आहेत, ज्यामुळे लाखो कारागीर, विणकर आणि उद्योगाशी संबंधित महिलांना फायदा होत आहे.

कौशल्य विकासासाठी राष्ट्रीय उत्कृष्टता केंद्रांची भूमिका

वस्त्रोद्योगात कौशल्ये महत्त्वाची भूमिका बजावतात. देशात कुशल प्रतिभेचा पूल तयार करण्यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. कौशल्य विकासासाठी राष्ट्रीय उत्कृष्टता केंद्रांच्या भूमिकेचा संदर्भ देताना मोदी म्हणाले की, मूल्य साखळीसाठीची समर्थ योजना आवश्यक कौशल्ये विकसित करण्यात मदत करत आहे. तंत्रज्ञानाच्या युगात हातमाग हस्तकलेची सत्यता राखण्यावर भर देत त्यांनी हातमाग कारागिरांची कौशल्ये आणि संधी वाढवून त्यांची उत्पादने जागतिक बाजारपेठेत नेण्यावर भर दिला. "गेल्या 10 वर्षांत हातमागाला प्रोत्साहन देण्यासाठी 2400 हून अधिक मोठ्या विपणन कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले आहे. हातमाग उत्पादनांच्या ऑनलाईन विपणनास प्रोत्साहन देण्यासाठी, इंडिया-हँडमेड हा एक ई-कॉमर्स मंच बनला आहे, ज्याने हातमागाच्या हजारो ब्रँडची नोंदणी केली आहे. हातमाग उत्पादनांसाठी जीआय टॅगिंग देखील प्रचंड लाभ देत आहे.

ईशान्येशिवाय भारत आणि भारताशिवाय ईशान्य अपूर्ण आहे: श्री अमित शाह

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी ईशान्येला संपूर्ण भारतात 'अष्टलक्ष्मी' म्हणून प्रसिद्ध केले आहे. ईशान्येकडील आठही राज्ये भारताला प्रत्येक प्रकारे समृद्ध करण्यास सक्षम आहेत. ईशान्येकडील तरुणांसाठी आर्थिक, सांस्कृतिक, सुरक्षा, क्रीडा आणि संशोधन आणि विकास या क्षेत्रात प्रचंड संधी आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी नुकतेच नवी दिल्ली येथे आसाम रायफल्सच्या 'ईशान्य एकता महोत्सव - एक आवाज, एक राष्ट्र' कार्यक्रमात हे विचार व्यक्त केले. एकता उत्सवाच्या उत्सवाने दिल्लीत ईशान्येकडील एकता आणि सांस्कृतिक शक्ती स्थापित केली आहे, असे श्री. शाह म्हणाले. पर्यटनापासून तंत्रज्ञानापर्यंत, क्रीडा ते अवकाश, शेती ते उद्योजकता आणि बँकिंग ते व्यवसाय अशा प्रत्येक क्षेत्रात सरकारने ईशान्येकडील देशांसाठी अनेक संधी खुल्या केल्या आहेत.

ईशान्य भारतातील खेळांची लोकप्रियता लक्षात घेऊन, पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारने मणिपूरमध्ये देशातील पहिले क्रीडा विद्यापीठ बांधण्याचा निर्णय घेतला. 'सर्वांसाठी खेळ, उत्कृष्टतेसाठी खेळ' हा भारतातील क्रीडा विकासाचा मंत्र बनला आहे. 2036 मध्ये भारत ऑलिंपिक खेळांचे आयोजन करेल

- 2027 पर्यंत ईशान्य भारतातील सर्व राज्ये रेल्वे आणि हवाई मार्गाने दिल्लीशी जोडली जातील.
- सरकारने ईशान्येकडील राज्यांसाठी पर्यटन, तंत्रज्ञान, क्रीडा, अवकाश, शेती, उद्योजकता आणि बँकिंग क्षेत्रापासून ते व्यवसायापर्यंत सर्व क्षेत्रात संधी वाढवल्या आहेत.

असा विश्वास शाह यांनी व्यक्त केला, ज्यामध्ये भारत पहिल्या 10 मध्ये असेल आणि ईशान्येकडील राज्ये यामध्ये महत्त्वाची भूमिका बजावतील.

ईशान्य आणि दिल्लीमधील संपर्क मजबूत झाला

सरकारने कनेक्टिव्हिटीच्या माध्यमातून ईशान्य आणि दिल्लीमधील भौतिक आणि हृदयापासून हृदयापर्यंतचे अंतर दूर केले आहे. श्री शाह म्हणाले की, मोदी सरकारने ईशान्येकडील राज्यांसाठी अर्थसंकल्पीय तरतूदी शेकडो पटीने वाढवल्या आहेत आणि ईशान्येकडील राज्यांना तीन ते चार पट जास्त अर्थसंकल्प दिला आहे. 2027 पर्यंत, ईशान्येकडील सर्व आठ राज्ये रेल्वे आणि हवाई संपर्काद्वारे देशाच्या राजधानीशी जोडली जातील. ईशान्य भारतात 220 हून अधिक वांशिक गट आणि 160 हून अधिक जमाती राहतात, जिथे 200 हून अधिक बोली आणि भाषा बोलल्या जातात, 50 हून अधिक वेगळे उत्सव साजरे केले जातात आणि 30 हून अधिक पारंपारिक नृत्ये आणि 100 हून अधिक पाककृती अजूनही अस्तित्वात आहेत. हे सर्व संपूर्ण भारतासाठी प्रचंड समृद्ध वारशाचा खजिना आहे आणि आपल्या देशाला या वारशाचा अभिमान आहे. शाह म्हणाले की, ईशान्येशिवाय भारत आणि भारताशिवाय ईशान्य अपूर्ण आहे.

ईशान्येला शांतता आणि विकास हवा आहे

ईशान्येकडील राज्यांना आता शांतता आणि विकास हवा आहे आणि ते भारताचा अविभाज्य भाग म्हणून काम करू इच्छितात, असे शाह म्हणाले. पंतप्रधान श्री मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, गेल्या 10 वर्षांत आणि विशेषतः गेल्या पाच वर्षांत ईशान्य भारतातील कायदा आणि सुव्यवस्थेत मोठा बदल झाला आहे. ईशान्येकडील भागात हिंसक घटनांमध्ये आणि सुरक्षा दलांच्या मृत्यूंमध्ये 70 टक्के घट झाली आहे आणि नागरिकांच्या मृत्यूंमध्ये 85 टक्के घट झाली आहे.

केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री शाह यांनी आदिवासी विद्यार्थ्यांशी संवाद साधताना केले भाषण

आदिवासी समाजाचे उत्थान आणि सक्षमीकरण हे सरकारचे प्राधान्य आहे.

सहकार उदय टीम

- मोदी सरकारने 50 टक्क्यांपेक्षा जास्त आदिवासी लोकसंख्या असलेल्या प्रखंडांमध्ये गुणवत्तापूर्ण शिक्षणावर जोर दिला आहे.
- कमीतकमी 20,000 आदिवासी लोकसंख्या असलेल्या ब्लॉक्समध्ये एकलव्य मॉडेल निवासी शाळा सुरू केल्या.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली, भारत सरकार आदिवासी समाजाला खरा आदर देत आहे. आदिवासी गौरव दिन साजरा करणे आणि श्रीमती शंकराची निवड करणे यासारखे सरकारचे ऐतिहासिक निर्णय. भारताच्या राष्ट्रपती म्हणून द्रौपदी मुर्मू यांनी आदिवासी समाजाचा अभिमान एका नवीन उंचीवर नेला आहे. आदिवासी समाजाचे उत्थान आणि सक्षमीकरण हे आमचे प्राधान्य आहे. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शहा यांनी नवी दिल्ली येथे गुजरातमधील डांग जिल्ह्यातील ग्रामीण आणि आदिवासी समाजातील विद्यार्थ्यांशी झालेल्या प्रेरणादायी शैक्षणिक संवादादरम्यान हे विचार व्यक्त केले. श्री शाह म्हणाले की, मोदी सरकार 50 टक्क्यांहून अधिक आदिवासी लोकसंख्या आणि किमान 20,000 आदिवासी व्यक्ती असलेल्या प्रत्येक ब्लॉकमध्ये एकलव्य मॉडेल निवासी शाळा स्थापन करून आदिवासी विद्यार्थ्यांना दर्जेदार शिक्षण देत आहे. ते म्हणाले की, वैद्यकीय, अभियांत्रिकी आणि तांत्रिक शिक्षणात आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी भाषा हा एक अडथळा ठरला आहे. हे लक्षात घेऊन, सरकारने मातृभाषेत परीक्षा देण्याचा पर्याय उपलब्ध करून दिला आहे. या निर्णयांमुळे आदिवासी विद्यार्थ्यांना एक नवी आशा मिळाली आहे. श्री शाह म्हणाले की, स्वातंत्र्यानंतरच्या सहा दशकांमध्ये देशात फक्त एकच केंद्रीय आदिवासी विद्यापीठ होते, तर गेल्या 10 वर्षांत मोदी सरकारच्या काळात दोन नवीन आदिवासी विद्यापीठे स्थापन करण्यात आली आहेत

विद्यार्थी हे देशाच्या प्रगतीचा पाया आहेत

विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देताना श्री अमित शाह म्हणाले की, विद्यार्थी हे देशाच्या प्रगतीचा पाया आहेत आणि त्यांचे कठोर परिश्रम आणि समर्पण भारताला नवीन उंचीवर घेऊन जाईल. त्यांनी विद्यार्थ्यांना डॉक्टर, अभियंते आणि नागरी सेवकांसारखे करिअर करण्यासाठी प्रोत्साहित केले आणि सांगितले की जर तुम्ही देशाच्या विकासाला तुमचे ध्येय बनवले तर ते स्वाभाविकपणे तुमचा वैयक्तिक विकास सुनिश्चित करेल. श्री शाह यांनी विद्यार्थ्यांना देशाच्या विकासासाठी काम करणे हे त्यांचे प्राथमिक ध्येय बनवण्यास शिकवले. विद्यार्थ्यांना कठोर परिश्रम आणि प्रामाणिकपणाने त्यांच्या ध्येयांकडे वाटचाल करण्यास प्रेरित करत ते म्हणाले की राष्ट्र उभारणीत विद्यार्थ्यांची भूमिका खूप महत्वाची आहे आणि त्यांचे यशच भारताला एक नेता बनवण्यास मदत करेल.

या विशेष प्रेरक कार्यक्रमात, विद्यार्थ्यांनी केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री श्री शाह यांच्यासोबत त्यांचे अनुभव शेअर केले. हा कार्यक्रम ग्रामीण आणि आदिवासी समुदायातील विद्यार्थ्यांसाठी प्रेरणास्रोत ठरला आणि याद्वारे त्यांना श्री शाह यांच्याशी मोकळेपणाने संवाद साधण्याची संधी मिळाली. श्री अमित शहा यांचा हा उपक्रम तरुणांशी थेट संवाद साधण्याच्या आणि त्यांना प्रोत्साहन देण्याच्या त्यांच्या वचनबद्धतेचा एक भाग आहे. यावेळी, शिक्षण, युवा सक्षमीकरण आणि राष्ट्रीय विकासात विद्यार्थ्यांच्या भूमिकेवर भर देताना, त्यांनी विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांना उत्तरे दिली आणि त्यांना कठोर परिश्रम, समर्पण आणि दृढनिश्चयाचे महत्त्व सांगितले.

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी 'स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप' (सोल) लीडरशिप कॉन्क्लेव्ह 2025 मध्ये भाषण दिले.

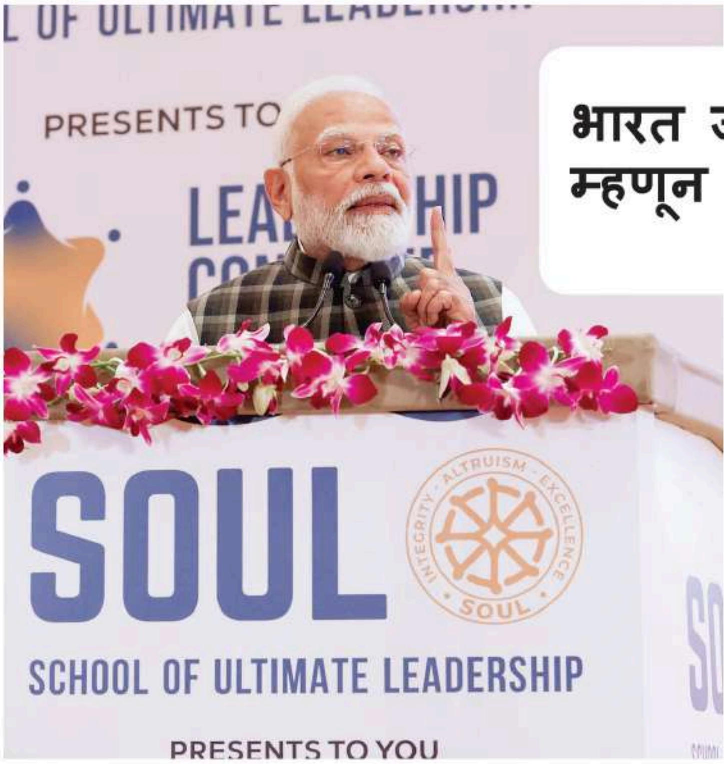

भारत जागतिक महासत्ता म्हणून उदयास येत आहे

- स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप राष्ट्रीय आणि जागतिक स्तरावर उत्कृष्ट कामगिरी करणारे नेते तयार करेल.
- भारताला अशा नेत्यांची गरज आहे जे जागतिक उत्कृष्टतेच्या नवीन संस्था विकसित करू शकतील
- विकसित भारताच्या उभारणीसाठी चांगल्या नागरिकांचा विकास आवश्यक आहे.

सहकार उदय टीम

भारत एक जागतिक महासत्ता म्हणून उदयास येत आहे. देशाच्या प्रगतीमध्ये मानवी आणि नैसर्गिक संसाधने महत्त्वाची भूमिका बजावतात. प्रत्येक क्षेत्रात चांगले नेतृत्व तयार करणे ही काळाची गरज आहे. विकसित भारताच्या विकास प्रवासात, स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप (सोल) हा या दिशेने एक महत्त्वाचा उपक्रम आहे. हे फक्त संस्थेचे नाव नाही तर आत्मा हा भारताच्या सामाजिक जीवनाचा आत्मा असेल. नवी दिल्लीतील भारत मंडपम येथे आयोजित 'स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप' सोल) लीडरशिप कॉन्क्लेव्ह 2025 चे उद्घाटन करताना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हे विचार मांडले. ते म्हणाले, 'राष्ट्र उभारणीसाठी चांगल्या नागरिकांचा विकास आवश्यक आहे. प्रत्येक क्षेत्रात अशा गतिमान नेत्यांची गरज आहे जे जागतिक गुंतागुंतींवर उपाय शोधू शकतील, गरजा पूर्ण करू शकतील आणि जागतिक स्तरावर राष्ट्रीय हितांना प्राधान्य देऊ शकतील. श्री मोदी म्हणाले की या नेत्यांचा दृष्टिकोन जागतिक असला पाहिजे परंतु त्यांची मानसिकता स्थानिक देखील असली पाहिजे.

जागतिक स्तरावर भारताचा प्रभाव वाढवण्याची रणनीती

भारतीय आणि आंतरराष्ट्रीय मानसिकता, धोरणात्मक निर्णय घेणे, संकट व्यवस्थापन आणि भविष्यातील विचारसरणी समजून घेणारे नेते तयार करण्याचे महत्त्व अधोरेखित करून पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठांमध्ये आणि जागतिक संस्थांमध्ये स्पर्धा करण्यासाठी भारताला आंतरराष्ट्रीय व्यवसायाची गतिशीलता समजून घेणाऱ्या नेत्यांची आवश्यकता आहे. ते म्हणाले की, सोलची भूमिका अशी आहे की असे नेते तयार करणे ज्यांचे कार्यक्षेत्र व्यापक आहे आणि ज्यांच्याकडून मोठ्या अपेक्षा आहेत. विकसित भारताच्या उभारणीसाठी आवश्यक असलेली शक्ती आणि आत्मा निर्माण करणे हे आत्म्याचे उद्दिष्ट असले पाहिजे.

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी घोषणा केली की गुजरातमधील गिफ्ट सिटीजवळ सोलचा एक नवीन आणि मोठा परिसर लवकरच तयार होईल. या उदयोन्मुख नेतृत्व संस्थेचे मुख्य उद्दिष्ट भारतातील राजकीय नेतृत्वाचा विस्तार करणे आणि केवळ राजकीय कुटुंबांपुरते मर्यादित न ठेवता क्षमता, वचनबद्धता आणि सार्वजनिक सेवेची भावना असलेल्या लोकांना प्रोत्साहन देणे आहे. ही संस्था नेतृत्वाशी संबंधित नवीन विचारसरणी, आवश्यक कौशल्ये आणि कौशल्य प्रदान करेल, जे आजच्या गुंतागुंतीच्या जगात नेतृत्व आव्हानांना चांगल्या प्रकारे समजून घेण्यास आणि त्यांचे

स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप (सोल) ही गुजरातमध्ये स्थापन होणारी एक नेतृत्व संस्था आहे जी विश्वासार्ह नेत्यांना सार्वजनिक हिताचे कार्य पुढे नेण्यास सक्षम करेल. औपचारिक प्रशिक्षण आणि सार्वजनिक सेवेसाठी योग्यता, वचनबद्धता आणि आवड याद्वारे उत्कृष्ट कामगिरी करणाऱ्यांचा समावेश करून भारतातील राजकीय नेतृत्वाचा विस्तार करण्याचे उद्दिष्ट आहे. हे जागतिक आव्हानांना तोंड देण्यासाठी आवश्यक अंतर्दृष्टी, कौशल्ये आणि कौशल्य प्रदान करेल.

निराकरण करण्यास मदत करेल. त्यांनी आशा व्यक्त केली की स्कूल ऑफ अल्टिमेट लीडरशिप असे नेते तयार करेल जे राजकारणाच्या क्षेत्रासह संपूर्ण जगात आपली छाप सोडतील. 21 व्या शतकात आणि विशेषतः गेल्या 10 वर्षात जन्मलेली ही तरुण पिढी खऱ्या अर्थाने भारतातील पहिली विकसित पिढी असेल. त्यांनी याला 'अमृत पिढी' असे संबोधले आणि या 'अमृत पिढी'चे नेतृत्व तयार करण्यात 'आत्मा' महत्त्वाची भूमिका बजावेल असा विश्वास व्यक्त केला.

नवीन कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी नेतृत्व विकासाच्या गरजेवर भर

पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, मानवी संसाधने सर्वात सक्षम आहेत. 21 व्या शतकात अशा संसाधनांची आवश्यकता आहे जी नवोन्मेषाचे नेतृत्व करू शकतील आणि कौशल्यांचे चॅनेलाइझ करू शकतील. नवीन कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी नेतृत्व विकासाच्या गरजेवर श्री मोदी यांनी भर दिला आणि ते वैज्ञानिक आणि प्रगतीशील दृष्टिकोनाने केले पाहिजे असे सांगितले. त्यांनी सांगितले की, सोलने या दिशेने काम सुरू केले आहे. नेतृत्व विकासासाठी जगातील आघाडीची संस्था बनणे हे त्याचे ध्येय आहे.

प्रत्येक क्षेत्रातील सर्वोत्तम नेते तयार करण्यावर लक्ष केंद्रित करा

श्री मोदी म्हणाले की, स्वामी विवेकानंदांसारखे दूरदर्शी नेते केवळ 100 प्रभावी आणि कार्यक्षम नेत्यांच्या मदतीने भारताला गुलामगिरीच्या बंधनातून मुक्त करू इच्छित होते आणि त्याचे भाग्य बदलू इच्छित होते. स्वातंत्र्य चळवळीची भावना पुनरुज्जीवित करण्यावर आणि त्यातून प्रेरणा घेऊन पुढे जाण्यावर श्री मोदी यांनी भर दिला. 21 व्या शतकातील विकसित भारताचे स्वप्न साकार करण्यासाठी 140 कोटी लोकसंख्या असलेल्या भारतात सर्व क्षेत्रात चांगल्या नेतृत्वाची गरज आहे यावर भर देत ते म्हणाले की, भविष्यातील नेतृत्व केवळ सत्तेपुरते मर्यादित राहणार नाही तर नेतृत्वाच्या भूमिकेसाठी नवोपक्रम आणि प्रभावाची क्षमता आवश्यक असेल. ' सोल ' नेतृत्व विकासादरम्यान या व्यक्तींमध्ये टीकात्मक विचारसरणी, जोखीम पत्करण्याची आणि समाधान-केंद्रित मानसिकता विकसित करेल.

भारत सर्व क्षेत्रात जागतिक दर्जाची उत्कृष्टता प्राप्त करण्याची आकांक्षा बाळगतो

पंतप्रधान म्हणाले की, भारत राजनैतिकतेपासून ते तांत्रिक नवोपक्रमापर्यंतच्या क्षेत्रात नवीन नेतृत्व पुढे नेत असताना, विविध क्षेत्रांमध्ये देशाचा प्रभाव अनेक पटींनी वाढेल. श्री मोदींनी जागतिक विचारसरणी आणि स्थानिक संगोपन यांची सांगड घालून पुढे जाण्याचे महत्व अधोरेखित केले. प्रशासन आणि धोरणनिर्मिती जागतिक दर्जाची बनवण्याच्या गरजेवर भर देताना, श्री मोदी म्हणाले की, धोरणकर्ते, नोकरशहा आणि उद्योजक जागतिक सर्वोत्तम पद्धतींचा समावेश करून धोरणे तयार करतात तेव्हा हे साध्य होऊ शकते. सार्वजनिक धोरण आणि सामाजिक क्षेत्रात ताकद आणि उत्साह विकसित करण्याच्या गरजेवर भर देत, श्री मोदी यांनी डीप-टेक, अवकाश, बायोटेक आणि अक्षय ऊर्जा यासारख्या उदयोन्मुख क्षेत्रांसाठी नेतृत्व निर्माण करण्याबद्दल बोलले. क्रीडा, शेती, उत्पादन आणि सामाजिक सेवा यासारख्या पारंपारिक क्षेत्रांसाठी नेते तयार करण्याचे महत्व अधोरेखित करताना ते म्हणाले की, भारताने केवळ सर्व क्षेत्रात उत्कृष्टतेची आकांक्षा बाळगली पाहिजे असे नाही तर ते साध्य देखील केले पाहिजे. श्री मोदी म्हणाले, 'भारताला अशा नेत्यांची गरज आहे जे जागतिक उत्कृष्टतेच्या नवीन संस्था विकसित करू शकतील'.

पश्चिम प्रादेशिक परिषदेच्या 27 व्या बैठकीत केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री बोलत होते

देशात 100% रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी सहकार हा एकमेव पर्याय आहे.

सहकार उदय टीम

पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचा संपूर्ण सरकारचा दृष्टिकोन केवळ एक सूत्र नाही तर एक संस्कृती बनला आहे. आम्ही प्रादेशिक परिषदा केवळ सरकारी औपचारिकतेच्या पलीकडे जाऊन एक धोरणात्मक निर्णय घेण्याच्या व्यासपीठावर स्थापित केल्या आहेत ज्याद्वारे अनेक महत्त्वाचे आणि युगप्रवर्तक निर्णय घेतले गेले आहेत. केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री अमित शाह यांनी महाराष्ट्रातील पुणे येथे पश्चिम विभागीय परिषदेच्या 27 व्या बैठकीत हे विचार व्यक्त केले. देशात 100 टक्के रोजगार उपलब्ध करून देण्यासाठी सहकार्य हा एकमेव

- देशातील प्रत्येक गावात तीन किलोमीटरच्या परिघात बँक शाखा आणि पोस्टल बँकिंग सुविधा प्रदान करण्याचे सरकारचे ध्येय आहे.
- आंतर-राज्य परिषदेच्या कार्यक्षेत्रात डिजिटल पायाभूत सुविधा आणि सायबर गुन्हे हे विषय देखील समाविष्ट असतील.

पर्याय असल्याचे श्री शाह म्हणाले. यासाठी, प्राथमिक कृषी पतसंस्था (पॅक्स) मजबूत करण्यासाठी, त्यांना बहुआयामी बनवण्यासाठी आणि 'सहकार्यातून समृद्धी' ही एकंदर संकल्पना पूर्ण करण्यासाठी घेतलेल्या 56 हून अधिक उपक्रमांना तळागाळात नेणे खुप महत्वाचे आहे. यासाठी, पश्चिम प्रादेशिक परिषदेत समाविष्ट असलेल्या महाराष्ट्र, गुजरात आणि गोवा या राज्यांनी तळागाळात सहकार्याची मजबूत पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी शक्य ती सर्व पावले उचलली पाहिजेत.

पश्चिम विभागीय परिषदेच्या 27 व्या बैठकीत एकूण 18 मुद्द्यांवर चर्चा झाली. यामध्ये जमीन हस्तांतरण, खाणकाम, महिला आणि मुलांवरील बलात्काराच्या प्रकरणांचा जलद

> पुणे ही केवळ महाराष्ट्राचीच नाही तर संपूर्ण देशाची सांस्कृतिक राजधानी आहे. पुण्यातील युगनिर्माते छत्रपती शिवाजी महाराज, अनेक महान पेशवे आणि लोकप्रिय बाळ गंगाधर टिळक यांनी वेळोवेळी अनेक क्षेत्रात देशाला दिशा दाखवली.
>
> -श्री अमित शाह
>
> केंद्रीय गृह आणि सहकार मंत्री

तपास, बलात्कार आणि पॉक्सो कायद्याच्या प्रकरणांचा जलद निपटारा करण्यासाठी जलदगती विशेष न्यायालय योजनेची अंमलबजावणी, आपत्कालीन प्रतिसाद समर्थन प्रणालीची अंमलबजावणी, प्रत्येक गावात बँक शाखा आणि पोस्टल बँकिंग सुविधा, रेल्वे प्रकल्प आणि अन्न सुरक्षा नियमांशी संबंधित मुद्दे इत्यादींचा समावेश आहे. यासह, राष्ट्रीय महत्त्वाच्या सहा मुद्द्यांवर देखील चर्चा करण्यात आली, ज्यात शहरी मास्टर प्लॅन आणि परवडणारी घरे, वीज ऑपरेशन आणि पुरवठा, पोषण मोहिमेद्वारे मुलांमधील कुपोषण दूर करणे, शालेय मुलांचा गळतीचा दर कमी करणे, आयुष्मान भारत-प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजनेत सरकारी रुग्णालयांचा सहभाग आणि पॅक्स मजबूत करणे यांचा समावेश आहे. डाळींच्या आयातीबद्दल चिंता व्यक्त करताना, श्री शाह यांनी डाळींचे उत्पादन वाढवण्यावर भर दिला.

सरकारने असे एक मोबाईल ॲप विकसित केले आहे ज्याद्वारे भारत सरकार शेतकऱ्यांकडून 100 टक्के डाळींचे उत्पादन किमान आधारभूत किमतीवर (एमएसपी) खरेदी करते. त्यांनी पश्चिम भागातील राज्यांना या ॲपचा प्रचार करण्याचे आणि त्यावर शेतकऱ्यांची नोंदणी करण्याचे आवाहन केले जेणेकरून शेतकऱ्यांना त्यांच्या डाळींच्या उत्पादनांना योग्य किंमत मिळेल आणि देश डाळींच्या उत्पादनात स्वयंपूर्ण होऊ शकेल.

पश्चिम प्रदेश देशासाठी खूप महत्त्वाचा आहे

श्री शाह म्हणाले की, पश्चिम प्रदेश देशासाठी खूप महत्त्वाचा आहे कारण देशाचा जगाशी होणारा निम्म्याहून अधिक व्यापार पश्चिम प्रदेशातून होतो. जागतिक व्यापारासाठी उत्तर आणि मध्य प्रदेश देखील पश्चिमेकडील प्रदेशावर अवलंबून आहेत. काश्मीर, मध्य प्रदेश आणि राजस्थान सारखी राज्ये देखील पश्चिम भागातील बंदरांचा वापर करतात. ते म्हणाले की, देशाच्या सकल देशांतर्गत उत्पादनात (जीडीपी) पश्चिम प्रदेशाचा वाटा 25 टक्के आहे. यासोबतच, असे अनेक उद्योग आहेत ज्यांचे 80 ते 90 टक्के काम या भागात केले जाते. पश्चिम प्रदेश हा असा प्रदेश आहे जो संपूर्ण देशात संतुलित आणि समग्र विकासाचे मापदंड स्थापित करतो. या प्रदेशात समाविष्ट असलेली राज्ये देशातील समृद्ध राज्यांमध्ये गणली जातात, परंतु या राज्यांमधील मुले आणि नागरिकांमध्ये कुपोषण आणि वयानुसार उंची वाढ नसणे ही चिंतेची बाब आहे. त्यांनी पश्चिम विभागातील सर्व मुख्यमंत्री, मंत्री आणि मुख्य सचिवांना कुपोषणमुक्त करून मुलांचे आणि नागरिकांचे आरोग्य सुधारण्याचे आवाहन केले आणि सांगितले की केवळ औषधे आणि रुग्णालयांनी आरोग्य सुधारत नाही, तर मुलांना आणि नागरिकांना त्यांची गरज भासू नये यासाठी आपण प्रयत्न केले पाहिजेत. शालेय विद्यार्थ्यांचे शाळा सोडण्याचे प्रमाण कमी करण्यावर आणि शालेय शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यावरही त्यांनी भर दिला. तीन नवीन फौजदारी कायद्यांच्या अंमलबजावणीचा संदर्भ देताना, श्री शाह म्हणाले की, आता वेळ आली आहे की आपण संविधानाने नागरिकांना दिलेले अधिकार 100 टक्के त्यांच्यापर्यंत पोहोचतील याची खात्री करावी. येत्या काळात, डिजिटल पायाभूत सुविधा आणि सायबर गुन्हे हे विषय देखील आंतर-राज्य परिषदेच्या कार्यक्षेत्रात समाविष्ट केले जातील.

परिवर्तनकारी संस्था म्हणून काम करणाऱ्या प्रादेशिक परिषदा

श्री शाह म्हणाले की, झोनल कौन्सिलची भूमिका सल्लागाराची आहे, परंतु 2014 मध्ये मोदी पंतप्रधान झाल्यानंतर, औपचारिक संस्थांऐवजी बदल घडवून आणणाऱ्या संस्था म्हणून झोनल कौन्सिलची स्थापना करण्यात आम्ही यशस्वी झालो आहोत. प्रादेशिक परिषदांच्या बैठकींद्वारे, आम्ही संवाद, सहभाग आणि सहकार्यावर आधारित समावेशक उपाय आणि समग्र विकास साध्य करण्याचे ध्येय साध्य केले आहे. देश आणि राज्यांच्या दीर्घकालीन आर्थिक विकासासाठी सध्याचे प्रयत्न आणि भविष्यातील रोडमॅपसहच आपण पुढे जाऊ शकतो असे श्री शाह म्हणाले.

श्री शाह म्हणाले की, मागील सरकारच्या काळात 2004 ते 2014 या 10 वर्षांत प्रादेशिक परिषदांच्या फक्त 25 बैठका झाल्या होत्या, तर मोदी सरकारच्या नेतृत्वाखाली 2014 ते फेब्रुवारी 2025 पर्यंत एकूण 61 बैठका झाल्या, ज्या मागील सरकारपेक्षा 140 टक्के जास्त आहेत. मागील सरकारच्या 10 वर्षांच्या काळात प्रादेशिक परिषदांच्या बैठकांमध्ये 469 विषयांवर चर्चा झाली, तर मोदी सरकारच्या कार्यकाळात आतापर्यंत 1541 मुद्द्यांवर चर्चा झाली आहे, जी पूर्वीपेक्षा 170 टक्के जास्त आहे. शाह म्हणाले की, 2014 ते फेब्रुवारी 2025 दरम्यान विभागीय परिषदांनी 1,280 प्रकरणे सोडवली आहेत, तर मागील सरकारने 10 वर्षांत केवळ 448 प्रकरणे सोडवली होती. ते म्हणाले की, प्रादेशिक परिषदांच्या बैठकांमध्ये समाविष्ट असलेल्या विषयांमध्ये आम्ही 100 टक्के लक्ष्य साध्य करण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहोत. देशभरातील प्रत्येक गावात दर पाच किलोमीटर अंतरावर बँक शाखा आणि पोस्टल बँकिंग सुविधा पुरवण्याचे उद्दिष्ट जवळजवळ साध्य झाले आहे. आता देशातील प्रत्येक गावाच्या तीन किलोमीटरच्या परिघात बँक शाखा आणि पोस्टल बँकिंगच्या सुविधा उपलब्ध करून देण्याचे लक्ष्य ठेवण्यात आले आहे.

'सबका साथ, सबका विकास' हा मंत्र सरकारचा संकल्प बनला आहे: पंतप्रधान नरेंद्र मोदी

सर्वांसाठी उपचार - "सर्वांसाठी आरोग्य" हा "सबका साथ - सबका विकास"आहे

सहकार उदय टीम

- पंतप्रधान श्री मोदी यांनी मध्य प्रदेशातील छतरपूर येथे बागेश्वर धाम वैद्यकीय आणि विज्ञान संशोधन संस्थेची पायाभरणी केली.
- भारतातील मठ, मंदिरे आणि पवित्र स्थळे ही उपासना आणि ध्यानाची केंद्रे आहेत आणि विज्ञान आणि सामाजिक जाणीवेची केंद्रे देखील आहेत.
- इतरांची सेवा करणे आणि त्यांचे दुःख दूर करणे हाच खरा धर्म आहे: पंतप्रधान

जेव्हा देशाने मला सेवा करण्याची संधी दिली, तेव्हा मी 'सबका साथ, सबका विकास' या मंत्राला सरकारचा संकल्प बनवले. 'सबका साथ, सबका विकास' या संकल्पाला एक प्रमुख आधार आहे - सबका इलाज, सबका आरोग्य, ज्याचा अर्थ सर्वांसाठी आरोग्यसेवा आणि विविध स्तरांवर रोग प्रतिबंधकतेवर लक्ष केंद्रित करणे. मध्य प्रदेशातील छतरपूर जिल्ह्यातील गढा गावात बागेश्वर धाम वैद्यकीय आणि विज्ञान संशोधन संस्थेची पायाभरणी करताना पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी हे विचार व्यक्त केले. ते म्हणाले की, आध्यात्मिक केंद्र बागेश्वर धाम लवकरच आरोग्य केंद्रात रूपांतरित होईल. बागेश्वर धाम वैद्यकीय आणि विज्ञान संशोधन संस्था 10 एकर क्षेत्रात बांधली जाईल आणि पहिल्या टप्प्यात 100 खाटांची सुविधा तयार होईल. जिल्ह्यातील गढा गावात या वैद्यकीय संस्थेच्या बांधकामामुळे सर्व घटकातील लोकांना चांगल्या आरोग्य सेवा मिळण्यास मदत होईल. 200 कोटी रुपयांपेक्षा जास्त खर्चाच्या या कर्करोग रुग्णालयात वंचित घटकातील कर्करोग रुग्णांना मोफत उपचार दिले जातील. ही संस्था अत्याधुनिक मशीन्स आणि तज्ज्ञ डॉक्टरांनी सुसज्ज असेल. श्री मोदी म्हणाले की, श्री धीरेंद्र शास्त्री यांनी कर्करोग संस्थेची स्थापना करण्याचे उदात्त कार्य करून समाज आणि मानवतेच्या कल्याणासाठी एक मोठा संकल्प केला आहे. परिणामी, बागेश्वर धाममध्ये आता भक्ती, पोषण आणि निरोगी जीवनाचे आशीर्वाद उपलब्ध होतील. देश आणि धर्म मजबूत करण्यासाठी धीरेंद्र शास्त्री यांच्या प्रयत्नांचा उल्लेख करताना त्यांनी सांगितले की, ते बऱ्याच काळापासून देशात एकतेच्या मंत्राबद्दल जागरूकता निर्माण करत आहेत.

श्री मोदी म्हणाले की, भारतातील मोठी रुग्णालये चालवण्यात धार्मिक संस्था महत्त्वाची भूमिका बजावतात. देशातील अनेक आरोग्य आणि विज्ञान संशोधन संस्था धार्मिक ट्रस्टद्वारे चालवल्या जातात, ज्या लाखो गरीब लोकांना उपचार आणि सेवा प्रदान करतात. भगवान रामाशी संबंधित बुंदेलखंडातील पवित्र तीर्थस्थळ चित्रकूट हे अपंग आणि आजारी लोकांच्या सेवेचे एक प्रमुख केंद्र आहे. लोकांना आरोग्याचे आशीर्वाद देऊन बागेश्वर धाम या गौरवशाली परंपरेत एक नवीन अध्याय जोडत आहे याबद्दल त्यांनी

आनंद व्यक्त केला. महाशिवरात्रीच्या महान सणाला 251 मुलींच्या सामूहिक विवाहाच्या उदात्त उपक्रमाबद्दल श्री मोदी यांनी बागेश्वर धामचे कौतुक केले.

भारतातील मठ आणि मंदिरे ही विज्ञान आणि सामाजिक जाणीवेची केंद्रे देखील आहेत.

पंतप्रधान श्री मोदी म्हणाले की, देशात मठ आणि मंदिरे, पूजा आणि संसाधनांची केंद्रे असण्यासोबतच, विज्ञान आणि सामाजिक जाणीवेची केंद्रे देखील आहेत. आपल्या ऋषीमुनींनी आपल्याला आयुर्वेद आणि योगाचे विज्ञान दिले, ज्यांचा ध्वज आज जगभर फडकत आहे. इतरांची सेवा करणे आणि त्यांचे दुःख दूर करणे हाच खरा धर्म आहे यावर त्यांनी भर दिला. 'मनुष्यात नारायण' आणि 'सर्व प्राण्यांमध्ये शिव' या भावनेने सर्व प्राण्यांची सेवा करण्याच्या भारतीय परंपरेवर भर देत, श्री मोदी म्हणाले की कोट्यवधी लोकांनी प्रयाग महाकुंभात पवित्र स्नान केले आहे. "एकतेचा महाकुंभ" असे वर्णन करताना, श्री मोदी म्हणाले की, महाकुंभादरम्यान "नेत्र महाकुंभ" देखील आयोजित करण्यात आला होता आणि दोन लाखांहून अधिक यात्रेकरूंची नेत्र तपासणी करेण्यात आली आणि सुमारे दीड लाख लोकांना मोफत औषधे आणि चष्मे देण्यात आले. त्याच वेळी, सुमारे सोळा हजार रुग्णांना मोतीबिंदू आणि इतर शस्त्रक्रियांसाठी विविध रुग्णालयात पाठवण्यात आले. महाकुंभ दरम्यान हाती घेण्यात आलेल्या विविध आरोग्य आणि सेवा-संबंधित उपक्रमांवर पंतप्रधानांनी प्रकाश टाकला, ज्यामध्ये हजारो डॉक्टर आणि स्वयंसेवक निःस्वार्थपणे सहभागी झाले होते.

सरकारी योजनांचे लाभ सुनिश्चित करण्याची वचनबद्धता

पंतप्रधान श्री मोदी यांनी भर दिला की आपले शरीर आणि आरोग्य हे आपला धर्म, आनंद आणि यश मिळविण्याचे प्राथमिक साधन आहे. 2014 मध्ये सरकार स्थापन होताच त्यांनी देशातील गरीब कुटुंबांचा वैद्यकीय खर्च कमी करण्याचे आणि लोकांसाठी अधिक पैसे वाचवण्याचे वचन दिले होते. देशातील सर्व गरजू लोकांना सरकारी योजनांचा लाभ मिळावा यासाठीच्या आपल्या वचनबद्धतेचा पुनरुच्चार करताना, श्री मोदी म्हणाले

की, सरकारने वैद्यकीय खर्चाचा भार कमी केला आहे आणि आयुष्मान कार्डद्वारे प्रत्येक गरीब व्यक्तीसाठी 5 लाख रुपयांपर्यंत मोफत उपचारांची तरतूद केली आहे. ते म्हणाले की, 70 वर्षांवरील सर्व ज्येष्ठ नागरिकांना मोफत उपचारांसाठी आयुष्मान कार्ड दिले जात आहेत, जे कोणत्याही खर्चाशिवाय ऑनलाइन मिळू शकतात. ते म्हणाले की, औषधांच्या किमती कमी करण्यासाठी देशभरात 14,000 हून अधिक जनऔषधी केंद्रे उघडण्यात आली आहेत, जी परवडणाऱ्या दरात औषधे पुरवतात. किडनीच्या आजाराच्या गंभीर समस्येवर उपाय म्हणून देशातील 700 हून अधिक जिल्ह्यांमध्ये 1,500 हून अधिक डायलिसिस केंद्रे उघडण्यात आली आहेत, जिथे मोफत डायलिसिस सेवा उपलब्ध आहेत, असे मोदी म्हणाले.

देशातील सर्व जिल्ह्यांमध्ये कर्करोग डे केअर सेंटर उघडले जातील.

श्री मोदी म्हणाले, "कर्करोग हा सर्वत्र एक महत्त्वाचा मुद्दा बनला आहे; सरकार, समाज आणि संत हे सर्वजण कर्करोगाविरुद्धच्या लढाईत एकत्र आले आहेत." कर्करोगाशी लढण्यासाठी सरकारने आपले प्रयत्न तीव्र केले आहेत आणि या वर्षीच्या अर्थसंकल्पात अनेक घोषणा केल्या आहेत. कर्करोगाची औषधे अधिक परवडणारी बनवण्यासाठी सरकार वचनबद्ध आहे. पुढील तीन वर्षांत प्रत्येक जिल्ह्यात कर्करोग डे केअर सेंटर उघडण्याची घोषणा करताना, श्री मोदी म्हणाले की ही केंद्रे निदान आणि विश्रांती सेवा प्रदान करतील. कर्करोग रोखण्यासाठी सतर्क आणि जागरूक राहण्याच्या गरजेवर भर देत, श्री मोदी म्हणाले की, कर्करोग एकदा पसरला की त्यावर उपचार करणे कठीण होऊन बसते, त्यामुळे वेळेत त्याचे निदान करणे अत्यंत महत्वाचे आहे. 30 वर्षांवरील सर्व व्यक्तींच्या तपासणीसाठी सुरू असलेल्या मोहिमेचा संदर्भ देत त्यांनी सर्व देशवासीयांना त्यात सहभागी होण्याचे आणि निष्काळजीपणा टाळण्याचे आवाहन केले.

बुंदेलखंडच्या समृद्धीसाठी सरकार कटिबद्ध आहे

सार्वजनिक सेवेप्रती असलेल्या त्यांच्या समर्पणावर भर देत पंतप्रधान म्हणाले की, छतरपूरच्या त्यांच्या शेवटच्या भेटीत त्यांनी हजारो कोटी रुपयांच्या प्रकल्पांचे उद्घाटन आणि पायाभरणी केली होती. 45,000 कोटी रुपयांचा केन-बेतवा लिंक प्रकल्प बुंदेलखंड प्रदेशातील पाण्याची कमतरता दूर करेल. पिण्याच्या पाण्याची खात्री करण्यासाठी, जल जीवन मिशन आणि हर घर जल प्रकल्पांतर्गत बुंदेलखंडातील गावांना पाईपद्वारे पाणीपुरवठा केला जात आहे. बुंदेलखंडच्या समृद्धीसाठी महिलांना सक्षम करण्यासाठी लखपती दीदी आणि ड्रोन दीदी सारखे उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. श्री मोदींनी तीन कोटी महिलांना लखपती दीदी बनवण्याचे उद्दिष्ट जाहीर केले आणि सांगितले की महिलांना ड्रोन उडवण्याचे प्रशिक्षण दिले जात आहे, जे बुंदेलखंडमध्ये सिंचनाचे पाणी पोहोचल्यानंतर पिकांवर फवारणी आणि शेती करण्यास मदत करेल. शेतकऱ्यांच्या अडचणी कमी करण्यासाठी आणि त्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी सरकार दिवसरात्र अथक प्रयत्न करत आहे. या प्रयत्नांमुळे बुंदेलखंड आणि भारताची समृद्धी सुनिश्चित होईल.

सरकारी उपक्रमांमुळे तरुणांमध्ये उद्योजकतेची आवड वाढते

सहकार उदय टीम

ग्लोबल एंटरप्रेन्योरशिप मॉनिटर (जीईएम) वर्ष 2023-24 नुसार, भारत जगभरातील 49 देशांमध्ये सामील झाला आहे जे व्यवसाय किंवा व्यापार करण्यासाठी सर्वोत्तम मानले जातात. ही माहिती एका सर्वेक्षणावर आधारित आहे ज्यामध्ये भारतीय व्यावसायिकांना १३ उद्योजकता फ्रेमवर्क अटी ((ईएफसी) च्या आधारे देशाचे मूल्यांकन करण्यास सांगितले होते.

उद्योजकता चौकटीच्या परिस्थितीत सामाजिक आणि सांस्कृतिक मानके प्रमुख भूमिका बजावतात, जे शालेय आणि शालेय शिक्षणात उद्योजकता आणि उद्योजकता शिक्षणाच्या एकात्मिकतेवर भर देतात. भारत हा पाच देशांपैकी एक आहे जिथे तज्ञ महिला उद्योजकांसाठी सामाजिक आधार आणि संसाधनांची उपलब्धता पुरेशी किंवा चांगली मानतात. या अहवालात, भारताचे रेटिंग एका वर्षात चौथ्या स्थानावरून दुसऱ्या स्थानावर सुधारले आहे.

ग्लोबल एंटरप्रेन्योरशिप मॉनिटर (जीईएम) आणि कौशल्य विकास आणि उद्योजकता मंत्रालयाच्या मते, भारतात, नवीन कंपन्या सुरू करणाऱ्या किंवा चालवणाऱ्या एकूण उद्योजकीय क्रियाकलाप दराचे प्रमाण (18-64 वयोगटातील प्रौढांमध्ये) 2020 मध्ये 5.3 टक्क्यांवरून 2024 पर्यंत 15.4 टक्क्यांपर्यंत वाढण्याचा अंदाज आहे. याव्यतिरिक्त, 18 ते 64 वयोगटातील लोक जे आता एका स्थापित व्यवसायाचे मालक-व्यवस्थापक म्हणून काम करत आहेत आणि त्यांच्या कर्मचाऱ्यांना पगार आणि वेतन देत आहेत त्यांची टक्केवारी देखील वाढली आहे.

नवीन व्यवसायांना प्रोत्साहन देण्यात सरकारची भूमिका

भारत हळूहळू एक मजबूत स्टार्टअप लँडस्केप तयार करत आहे. सरकारने उद्योजकतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि उद्योजकांना मदत करण्यासाठी एक मंत्रालय स्थापन केले आहे,

जे देशात स्वयंरोजगार आणि उद्योजकतेला प्रोत्साहन देण्यासाठी पूर्णपणे वचनबद्ध आहे. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी आणि देशाचे पहिले सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली, सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय (एमएसएमई) द्वारे तरुणांना उद्योजकतेशी जोडले जात आहे. सरकारचे उपक्रम तरुणांसाठी प्रभावी ठरत आहेत. सहकार्यातून समृद्धीचा संकल्प पूर्ण करताना, सहकार्यातून उद्योजकता विकास देखील शक्य आहे, हे केवळ पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या दूरदर्शी धोरणामुळे शक्य झाले. नवीन कंपन्या आणि कंपन्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी सरकारने अनेक सहाय्यक उपक्रम हाती घेतले आहेत; यासाठी, नवीन कंपन्यांना बियाणे निधी आणि इतर प्रकारची आर्थिक मदत मिळावी यासाठी अनेक कार्यक्रम देखील सुरू करण्यात आले आहेत. कंपन्यांना नेटवर्किंग, संसाधनांची उपलब्धता आणि मार्गदर्शन यामध्ये मदत करण्यासाठी सरकारने इनक्यूबेटर आणि ॲक्सिलरेटरची स्थापना केली आहे. हे ॲक्सिलरेटर आणि इनक्यूबेटर नवीन व्यवसायांना त्यांच्या संकल्पना आणि उत्पादने विकसित करण्यासाठी आवश्यक असलेले समर्थन आणि संसाधने प्रदान करतात.

स्टार्टअप्सना देण्यात येणारे समर्थन उपक्रम

स्टार्टअप इंडिया उपक्रमांतर्गत, सरकारकडून कंपन्या आणि कंपन्यांना राष्ट्रीय स्तरावरील मदत दिली जाते. काही उपक्रम खालीलप्रमाणे आहेत-

स्टार्टअप इंडिया कृती आराखडा - जानेवारी 2016 मध्ये, देशात प्रथमच स्टार्टअप इंडिया कृती आराखडा सुरू करण्यात आला. ज्या अंतर्गत आर्थिक मदत आणि प्रोत्साहने, शैक्षणिक भागीदारी आणि उद्योगांसोबत उष्मायन तसेच सरलीकरण आणि सहाय्य इत्यादी 19 मुद्द्यांवर मदत देण्यात आली. देशात स्टार्टअप्ससाठी एक मजबूत परिसंस्था स्थापित करण्यासाठी सरकारने एक संपूर्ण समर्थन प्रणाली तयार केली.

स्टार्टअप फंड ऑफ फंड्स (एफएफएस) योजना-व्यवसायांच्या आर्थिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी सरकारने 10,000 कोटी रुपयांच्या एफएफएस किंवा फंड ऑफ फंड्सची स्थापना केली आहे.

IFFCO

डीपीआयआयटी (उद्योग आणि अंतर्गत व्यापार संवर्धन विभाग) संस्थांवर देखरेख ठेवते, तर सिडबी (लघु उद्योग विकास बँक ऑफ इंडिया) उद्योगांना कर्ज सहाय्य प्रदान करते आणि योजनांअंतर्गत वितरित केलेल्या कर्जांवर देखरेख ठेवते. 14 व्या आणि 15 व्या वित्त आयोगाच्या टप्प्यात एकूण 10 हजार कोटी रुपयांच्या वितरणाचे लक्ष्य ठेवण्यात आले आहे. या आर्थिक मदतीमुळे नवीन उपक्रमांसाठी भांडवल निधी म्हणून काम केले गेले, ज्यामुळे स्टार्टअप्सचे परदेशी निधीवरील अवलंबित्व कमी झाले. स्टार्ट च्या बियाणे निधी व्यतिरिक्त, सरकारने नवीन आणि स्थानिक उद्योगांच्या विकासासाठी कर्ज देखील दिले.

स्टार्टअप्ससाठी क्रेडिट गॅरंटी योजना (सीजीएसएस) - सार्वजनिक क्षेत्रातील व्यावसायिक बँकांसाठी क्रेडिट गॅरंटी योजना डीपीआयआयटी द्वारे मान्यताप्राप्त स्टार्टअप्ससाठी चालवली जाते. यामध्ये नॉन-बँकिंग वित्तीय कंपन्या आणि व्हेंचर कॅपिटल फंड यांचा समावेश आहे जे सेबी अधिकृत बँकांद्वारे पर्यायी गुंतवणूक निधी प्रदान करतात. ही योजना पात्र कर्जदारांना, विशेषतः डीपीआयआयटी द्वारे मंजूर केलेल्या स्टार्टअप्सना दिलेल्या कर्जांवर सदस्य संस्था (एमआय) कडून विशिष्ट रकमेपर्यंत क्रेडिट हमी प्रदान करते.

नियामक सुधारणा - स्टार्ट-अप्ससाठी सक्षम वातावरण निर्माण करण्यासाठी, अडचणी दूर करण्यासाठी, भांडवल हस्तांतरण करण्यासाठी आणि व्यावसायिक क्रियाकलाप वाढविण्यासाठी सरकारने 2016 पासून 50 हून अधिक नियामक सुधारणा सुरू केल्या आहेत.

खरेदीची सुलभता - खरेदीची सुलभता प्रक्रिया जलद करण्यासाठी, केंद्रीय मंत्रालये आणि विभागांना डीपीआयआयटीने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही स्टार्टअपसाठी, तांत्रिक आणि गुणवत्ता मानकांची पूर्तता केल्यास, मागील उलाढाल आणि सार्वजनिक खरेदीमधील मागील अनुभवावरील निर्बंध शिथिल करण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत. उद्योजकांना उत्पादने आणि सेवा थेट सरकारला विकण्यासाठी एक समर्पित जागा तयार करण्यात आली आहे, ज्याला गव्हर्नमेंट ई मार्केटप्लेस स्टार्टअप रनवे म्हणतात.

वरील सर्व उपक्रम देशातील स्टार्टअप्सना प्रोत्साहन देण्यासाठी सुरू करण्यात आले होते. याशिवाय, स्टार्टअप इंडिया प्लॅटफॉर्मद्वारे तरुणांना स्वतःचे स्टार्टअप सुरू करण्यासाठी अनेक पर्याय उपलब्ध करून देण्यात आले आहेत. ज्याच्या मदतीने विद्यार्थी कौशल्य विकास प्रशिक्षण घेऊन त्यांचे स्टार्टअप कौशल्य वाढवू शकतात, ज्यामुळे अर्थव्यवस्था निश्चितच सुधारेल आणि त्यांचे जीवन देखील चांगले होईल. यामुळे जीडीपी वाढेल, परदेशी गुंतवणूक वाढेल आणि राहणीमान सुधारेल. प्रत्येक नवीन व्यवसायाद्वारे आणलेल्या रोजगाराच्या संधी आणि विशेष कौशल्यांचा विस्तार यामुळे अधिक आर्थिक वाढ आणि विकास होईल.

आर्थिक वाढ आणि प्रगती उद्योजकतेवर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून असते कारण ती नवोपक्रमांना चालना देते, रोजगार निर्माण करते आणि स्पर्धात्मकता वाढवते. उद्योजक नवीन कंपन्या सुरू करण्यासाठी आणि चालवण्यासाठी आणि ग्राहकांच्या गरजा आणि इच्छा पूर्ण करणाऱ्या वस्तू किंवा सेवा प्रदान करण्यासाठी जोखीम पत्करतात. भारताच्या आर्थिक वाढीवर उद्योजकतेचा मोठा प्रभाव पडला आहे. यामुळे आता लाखो लोकांना रोजगार मिळतो आणि अर्थव्यवस्थेत विविधता आणण्यास मदत झाली आहे. याव्यतिरिक्त, यामुळे परदेशी लोकांसाठी नवीन बाजारपेठा आणि गुंतवणुकीच्या संधी खुल्या झाल्या आहेत. संधी शोधणे आणि त्यांचा फायदा घेण्यासाठी जोखीम घेणे हा उद्योजकतेचा पाया आहे. उद्योजकांनी कल्पनाशील, दूरदर्शी आणि नवीन कल्पना आणि बदलत्या बाजारातील गतिमानतेशी जुळवून घेण्याच्या पद्धतींबद्दल ग्रहणशील असले पाहिजे. त्यांच्या व्यवसायाला पाठिंबा देण्यासाठी, त्यांना एक मजबूत संघ तयार करण्यास आणि संसाधनांचे कार्यक्षमतेने व्यवस्थापन करण्यास सक्षम असणे आवश्यक आहे.

आर्थिक वाढ आणि प्रगती उद्योजकतेवर मोठ्या प्रमाणात अवलंबून असते कारण ती नवोपक्रमांना चालना देते, रोजगार निर्माण करते आणि स्पर्धात्मकता वाढवते. उद्योजक नवीन कंपन्या सुरू करण्यासाठी आणि चालवण्यासाठी आणि ग्राहकांच्या गरजा आणि इच्छा पूर्ण करणाऱ्या वस्तू किंवा सेवा प्रदान करण्यासाठी जोखीम पत्करतात. भारताच्या आर्थिक वाढीवर उद्योजकतेचा मोठा प्रभाव पडला आहे. यामुळे आता लाखो लोकांना रोजगार मिळतो आणि अर्थव्यवस्थेत विविधता आणण्यास मदत झाली आहे. याव्यतिरिक्त, यामुळे परदेशी लोकांसाठी नवीन बाजारपेठा आणि गुंतवणुकीच्या संधी खुल्या झाल्या आहेत. संधी शोधणे आणि त्यांचा फायदा घेण्यासाठी जोखीम घेणे हा उद्योजकतेचा पाया आहे.

व्याख्याता, भारतीय सहकारी व्यवस्थापन संस्था, जयपूर, राजस्थान
संकाय सदस्य, पंडित दीनदयाल उपाध्याय शेखावती विद्यापीठ, सीकर, राजस्थान

महिलांच्या नेतृत्वाखालील सहकारी संस्था भारताच्या आर्थिक विकासाला चालना देतातः संघानी

सहकार उदय टीम

सहकार्याच्या माध्यमातून समृद्धीचा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि सहकार मंत्री अमित शहा यांच्या नेतृत्वाखाली अनेक महत्त्वपूर्ण उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. देशातील महिलांना स्वावलंबी बनवण्यातही सहकारी संस्था महत्वाची भूमिका बजावत आहेत. गुजरात राज्य सहकारी संघटनेने विकसित भारतातील महिलांच्या नेतृत्वाखालील सहकारी संस्थांच्या योगदानावर राज्यस्तरीय चर्चासत्र आयोजित केले होते.

गुजरात राज्य सहकारी संघटनेने राज्यस्तरीय महिला सहकारी चर्चासत्र आयोजित केले होते.

गुजरात राज्य सहकारी संघाचे अध्यक्ष जी. एच. अमीन यांच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या या चर्चासत्राचे उद्घाटन भारतीय राष्ट्रीय सहकारी संघाचे (एनसीयूआय) अध्यक्ष आणि इफकोचे अध्यक्ष दिलीप संघानी यांनी केले. संघानी म्हणाले की, सहकार्य हा आपल्या भारतीय संस्कृतीचा आधार आहे आणि अमूलसारख्या यशस्वी सहकारी संस्थांनी देशातील यशस्वी सहकारी मॉडेल सहकारी संस्थांचा समाजावर प्रभाव दर्शविला आहे. रोजगाराच्या अमर्याद संधी उपलब्ध करून देण्यात सहकारी क्षेत्र उपयुक्त आहे, परंतु पूर्वी सहकारी संस्थांमध्ये महिलांचा सहभाग खूपच मर्यादित होता. आपल्या भाषणात जी. एच. अमीन यांनी लैंगिक समानता आणि आर्थिक स्वातंत्र्यासाठी सहकारी संस्थांचे महत्व अधोरेखित केले. देशभरातील 8.5 लाख सहकारी संस्थांपैकी केवळ 25,385 महिला सहकारी संस्था चालवत आहेत. या आधारावर, सहकारी संस्थांमध्ये पुरुषांच्या तुलनेत महिलांची संख्या कमी आहे. महिलांनी सहकारी संस्थांमध्ये आपला सहभाग वाढवावा आणि नेतृत्वाच्या भूमिकांमध्ये सहभागी व्हावे, असे आवाहन त्यांनी केले. अमीन म्हणाले की, जागतिक आर्थिक मंदीच्या काळात (2008-2010) सहकारी संस्था नफा कमावत होत्या तर कॉर्पोरेट व्यवसायांना तोटा सहन करावा लागत होता. त्यांनी या स्थिरतेला सहकारी संस्थांच्या जागतिक मान्यतेशी जोडले आणि 2012 आणि 2025 हे आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्ष म्हणून घोषित करण्याच्या संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या निर्णयाचे कौतुक केले.

सहकारी संस्थांना प्रोत्साहन देण्यात पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या महत्त्वपूर्ण योगदानाचे महत्त्व देखील या चर्चासत्रात अधोरेखित करण्यात आले. पंतप्रधानांच्या दूरगामी धोरणाचा एक भाग म्हणून 2025 हे वर्ष आंतरराष्ट्रीय सहकारी वर्ष म्हणून घोषित करण्याची औपचारिक घोषणा नवी दिल्ली येथे झालेल्या जागतिक सहकारी शिखर परिषदेत करण्यात आली. अमीन म्हणाले की, सहकारी संस्थांमध्ये सक्रिय सहभाग घेतल्यास महिला भारताला विकसित करण्यात आपले मौल्यवान योगदान देऊ शकतात. एनसीयूआयच्या महिला सक्षमीकरणासाठीच्या राष्ट्रीय सहकारी समितीच्या संचालक आरती बिसारिया यांनी या प्रसंगी सामाजिक सलोख्यावरील पुस्तकाचे प्रकाशन केले आणि सहकारसंस्था हे महिलांच्या आत्मसन्मानाचे आणि शाश्वत विकासाचे प्रमुख माध्यम असल्याचा पुनरुच्चार केला. गुजरातच्या आर्थिक विकासात महिलांनी चालवलेल्या सहकारी संस्थांच्या योगदानावर प्रकाश टाकताना ते म्हणाले की, गुजरातमध्ये अशा अनेक सहकारी संस्थांची उदाहरणे आहेत जिथे महिला सहकारी संस्थांचे नेतृत्व करत आहेत.

या चर्चासत्रात तज्ज्ञांनी विविध विषयांवर भाष्य केले. या कार्यक्रमात डॉ. भूमिबेन पांड्या (महिलांमध्ये कौशल्य विकास) अनिता कपूर (महिला नेतृत्व) दृष्टिबेन ओझा (सरकारी योजना) आणि वर्षाबेन मोरे (दुग्धव्यवसायाद्वारे आर्थिक विकास) यांच्यासह विविध सहकारी संस्थांमधील सुमारे 1,300 महिला सदस्य सहभागी झाल्या होत्या.

एआय आणि सेन्सर उपकरणांसह सहकार्य डिजिटल होईल

सहकार उदय टीम

➲ जागतिक सहकार्य आर्थिक मंच, आयआरएमए आणि आयआयटी हैदराबाद यांनी कृषी सहकारी संस्थांमध्ये तांत्रिक आणि डिजिटल प्रयोग सुरू केले.

➲ इंटरनेट ऑफ थिंग्ज (आयओटी) आणि एआयच्या वापराने पंतप्रधानांचे डिजिटल पिकाचे स्वप्न पूर्ण होईल.

प्रगत शेतीला प्रोत्साहन देण्यासाठी पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांचा डिजिटल पीक आणि डिजिटल मॅपिंगचा संकल्प पूर्ण करण्यासाठी प्रयत्न सुरू झाले आहेत. कृषी क्षेत्रातील सहकारी संस्थांमध्ये इंटरनेट ऑफ टायमिंग किंवा आयओटी सेन्सर मॅपिंगसह एआय कृत्रिम बुद्धिमत्ता वापरली जाईल. वर्ल्ड कोऑपरेशन इकॉनॉमिक फोरमने आयसीईडी, आयआरएमए आणि आयआयटी हैदराबाद यांच्या सहकार्याने टीहान (टेक्नॉलॉजी इनोव्हेशन हब फॉर ऑटोनॉमस नेव्हिगेशन) प्रकल्प सुरू केला. या तांत्रिक भागीदारीमुळे देशात डिजिटल क्रॉप आणि भू-स्थानिक नेव्हिगेशनचा वापर शक्य होईल. 2024-25 च्या सर्वसाधारण अर्थसंकल्पात, प्रगत शेतीसाठी शेतीचे डिजिटल मॅपिंग प्रमुखपणे समाविष्ट करण्यात आले होते हे ज्ञात आहे.

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षात सहकार्य सुधारण्यासाठी केलेले तांत्रिक प्रयोग सहकार्य सुधारण्यासाठी निश्चितच प्रभावी ठरतील. यामुळे केवळ सहकार्याद्वारे समृद्धीचा संकल्प पूर्ण होणार नाही तर ग्रामीण सहकार्य, आर्थिक विकास आणि शाश्वत उपजीविकेलाही चालना मिळेल. प्रगत सेन्सर उपकरणे आणि एआयच्या वापराद्वारे दुग्ध सहकारी संस्था, कृषी सहकारी संस्था आणि स्वयं-मदत गटांची उत्पादकता आणि कार्यप्रणाली आणखी सुधारता येऊ शकते. वर्ल्ड कोऑपरेशन इकॉनॉमिक फोरम (डब्लूहसीओओपीईएफ) चे अध्यक्ष दिलीप संघानी म्हणाले की, हा उपक्रम सहकारी शेती आणि ग्रामीण उद्योगांमध्ये डेटा-चालित निर्णय प्रक्रिया, एआय-संचालित भू-बुद्धिमत्ता, इंटरनेट ऑफ थिंग्ज-आधारित रिअल-टाइम डेटा संकलन आणि डिजिटल मॅपिंग एकत्रित करेल. श्री संघानी म्हणाले की, सहकारी मॉडेल हा देशातील कृषी क्षेत्राचा कणा आहे आणि भू-स्थानिक नवोपक्रम आणि इंटरनेट ऑफ टायमिंग किंवा सेन्सर-आधारित डिजिटल उपकरणांचा वापर आणि पीक सर्वेक्षणांचे एकत्रितीकरण सहकारी संस्थांचे आधुनिकीकरण करेल, ज्यामुळे त्या डेटा-चालित, कार्यक्षम आणि जागतिक स्तरावर स्पर्धात्मक होतील. कृषी सहकारी क्षेत्रात तंत्रज्ञानाचा असा वापर पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या समृद्धीचा आणि सहकार्याद्वारे विकसित भारताचा संकल्प पूर्ण करेल, असे श्री. दिलीप संघानी म्हणाले. तंत्रज्ञान आणि कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या वापरामुळे लहान आणि सीमांत शेतकऱ्यांना अचूक पीक उत्पादन, बाजारपेठेतील वाढ आणि वाढीव आर्थिक समृद्धीचा फायदा घेता येईल.

किमान आधारभूत किमतीवरील पंतप्रधान उच्चाधिकार समितीचे सदस्य आणि डब्लूहसीओओपीईएफ चे संस्थापक अध्यक्ष विनोद आनंद यांनी शेतीमध्ये डिजिटल प्रयोगांना प्रोत्साहन देण्याच्या महत्वावर भर दिला आणि सांगितले की आपण अधिक तंत्रज्ञानावर आधारित उद्योजकतेला प्रोत्साहन दिले पाहिजे, ज्यामुळे ग्रामीण आणि लहान शेतकऱ्यांचे जीवनमान सुधारेल. श्री विनोद आनंद म्हणाले की, या उपक्रमांतर्गत, डिजिटल पीक सर्वेक्षणासाठी आयओटी तंत्रज्ञानावर आधारित आर्थिक क्षेत्रे विकसित केली जातील. एआय आधारित गो आंशिक बुद्धिमत्ता आणि रिअल टाइम मार्केट लिंकेज सहकारी परिसंस्था मजबूत करेल आणि शाश्वत उपजीविकेचा मार्ग मोकळा करेल. आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्ष म्हणून, ते प्रथम कृषी आणि शेतकरी सहकारी संस्थांसाठी स्मार्ट संसाधन व्यवस्थापन, डेटा-चालित निर्णय प्रक्रिया आणि खरेदी योजनांवर लक्ष केंद्रित करणाऱ्या बैठकींद्वारे सक्षमीकरण सेवा सुरू करेल. डिजिटल ज्ञान व्यासपीठाच्या स्थापनेसह कौशल्य विकास आणि नवोन्मेष हे केंद्रस्थानी असतील.

माती, पाणी आणि हवामान डेटा व्यवस्थापन, पीक नियोजन, सिंचन आणि पुरवठा साखळी अनुकूल करण्यासाठी स्मार्ट रिसोर्स मॅनेजमेंटमध्ये इंटरनेट ऑफ टायमिंग सेन्सर्स, उपग्रह, प्रतिमा आणि एआय विश्लेषण यांचा समावेश असेल. त्याचे कार्यक्षेत्र बाजारपेठेत प्रवेश उपक्रम आणि आर्थिक समावेशन वाढवणे, आपत्ती लवचिकता आणि हवामान अनुकूलन धोरणे मजबूत करणे आणि लहान शेतकऱ्यांना आधार देण्यासाठी अचूक शेती विकसित करणे यावर लक्ष केंद्रित करेल.

International Year of Cooperatives 2025
Cooperatives Build a Better World

डॉ. ए.आर. श्रीनाथ

तरुण आणि महिलांना सहकारी संस्थांशी जोडण्यावर भर

जगातील सहकारी चळवळ अनेक प्रकारे लोकांच्या जीवनावर प्रभाव पाडत आहे. भारतातील सहकारी चळवळ लोकांच्या जीवनशैलीशी जवळून जोडलेली आहे. त्याचा विस्तार सर्वच क्षेत्रात झाला आहे. भारतीय ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत सहकार तळागाळातील पातळीपर्यंत पसरला आहे. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली आणि देशाचे पहिले सहकार मंत्री श्री अमित शाह यांच्या मार्गदर्शनाखाली सहकार क्षेत्र सतत प्रगती करत आहे. देशातील ग्रामीण भागातील तरुण, महिला आणि लोकांना सहभागी करून सहकारी चळवळ आणखी मजबूत करण्याचा पंतप्रधान श्री मोदी यांचा हेतू आहे. महिला, तरुण आणि समाजातील दुर्बल घटकातील लोकांनाही अधिकाधिक प्रोत्साहनाची आवश्यकता आहे. जगभरातील सहकारी संस्थांमध्ये महिलांची भूमिका वाढली आहे. जागतिक स्तरावर सहकारी संस्थांमध्ये महिलांचा सहभाग वाढत आहे आणि महिला सहकारी संस्थांमध्ये नेतृत्वाची भूमिका घेण्यासाठी पुढे येत आहेत.

भारतातील विविध क्षेत्रात साडेआठ लाख सहकारी संस्था आहेत, ज्यांच्याशी 29 कोटी सदस्य जोडलेले आहेत. असे असूनही, देशातील मोठ्या लोकसंख्येला रोजगाराची आवश्यकता आहे. बेरोजगारी आणि गरिबी दूर करण्याचे उद्दिष्ट पूर्ण करण्यात सहकारी संस्थांची भूमिका सातत्याने वाढत आहे, ज्यामध्ये आता महिलांची भूमिका महत्त्वाची आहे. महिला आता विविध सामाजिक-आर्थिक उपक्रमांमध्ये सहभागी होत आहेत. सहकारी संस्था महिलांचा आत्मविश्वास वाढवण्याचे आणि कुटुंबाच्या उत्पन्नात योगदान देण्याचे साधन बनल्या आहेत. पंचायती राज कायद्यांमध्ये घटनात्मक सुधारणा करून स्थानिक स्वराज्य संस्था आणि नगरपालिकांमध्ये महिलांसाठी आरक्षणाची तरतूद करण्यात आली आहे. एमएससीएस (मल्टी स्टेट कोऑपरेटिव्ह सोसायटी) कायदा 2023 मध्ये सहकारी संस्थांच्या संचालक मंडळात दोन महिला सदस्यांचा समावेश करण्याची तरतूद आहे. दुग्ध सहकारी संस्थांमध्ये महिलांनी खूप प्रशंसनीय योगदान दिले आहे. विविध राज्यांमध्ये एनसीयूआय द्वारे महिलांसाठी शैक्षणिक क्षेत्र प्रकल्प कार्यक्रम आयोजित केले जात आहेत.

एनसीयूआय विविध प्रशिक्षण कार्यक्रमांद्वारे महिलांचे जीवन सक्षम करण्यासाठी, त्यांना स्वावलंबी बनवण्यासाठी वचनबद्ध आहे. सहकारी संस्थांद्वारे महिलांना सक्षम करण्यासाठी भोपाळ, शिमोगा आणि इम्फाळ येथे अनेक कौशल्य विकास कार्यक्रम राबविले जात आहेत. 6 जुलै 2021 रोजी स्थापन झालेल्या देशाच्या पहिल्या सहकार मंत्रालयाच्या स्थापनेपासून, भारतीय महिलांकडे विशेष लक्ष दिले जात आहे. या क्रमाने, सर्वसाधारण अर्थसंकल्पात महिलांसाठी 3 लाख कोटी रुपयांचे बजेट मंजूर करण्यात आले, जे महिला आणि मुलींचे जीवन सुधारण्यासाठी खर्च केले जाईल. यावरून हे सिद्ध होते की सरकार आर्थिक विकासात महिलांचे योगदान बळकट करण्याच्या आपल्या संकल्पासाठी वचनबद्ध आहे.

बचत गटांच्या माध्यमातून विकासात महिलांचा सामूहिक सहभाग सुनिश्चित केला जात आहे. यासोबतच, लघु, सूक्ष्म आणि मध्यम उद्योगांसाठी (एमएसएमई) मुद्रा कर्जाची मर्यादा 20 लाख रुपयांपर्यंत वाढवण्यात आली आहे. या संदर्भात, सहकारी क्षेत्र या योजनांच्या अंमलबजावणीत सक्रियपणे आपली भूमिका बजावत आहे. महिला कल्याण सहकारी संस्था (ज्या राष्ट्रीय सहकारी डेटाबेस अहवालानुसार 25,092 आहेत) सारख्या विशेषतः महिला विकासासाठी नोंदणीकृत सहकारी संस्थांमध्ये विकासासाठी या निधीचा वापर करण्याची क्षमता आहे. याचा वापर महिलांसाठी अधिक कौशल्य विकास कार्यक्रम आयोजित करण्यासाठी आणि महिलांच्या नेतृत्वाखालील स्वयं-मदत गट उद्योगांना बाजारपेठेत प्रवेश मिळवून देण्यासाठी केला जाऊ शकतो. यासोबतच, भारतीय तरुणांसाठी सहकार्याच्या चांगल्या भविष्यासाठीही अनेक पर्याय उपलब्ध आहेत. भारतातील शहरातील प्रत्येक तिसरा व्यक्ती तरुण आहे, भारत लवकरच जगातील सर्वात तरुण देश बनणार आहे, ज्याच्या लोकसंख्येच्या 64 टक्के लोक काम करणाऱ्या वयोगटातील आहेत. सध्या बहुतेक भारतीय तरुण सहकारी संस्था, विद्यापीठे, महाविद्यालये आणि वरिष्ठ माध्यमिक शाळांच्या शैक्षणिक स्तरावर आहेत.

तरुण उत्पादन किंवा सेवा आधारित सहकारी संस्था सुरू करू शकतात, यामुळे सहकार्याच्या संदर्भात त्यांच्या शिक्षणाचा अधिक चांगला वापर होईल. जरी आतापर्यंत सहकारी संस्थांमध्ये तरुणांचा सहभाग कॅम्पस उपक्रमांपुरता मर्यादित असला तरी, महाविद्यालये आणि प्रशिक्षण संस्थांमधील तरुण प्रती, पुस्तके, पेन, पेन्सिल इत्यादी लहान परंतु आवश्यक वस्तूंचा पुरवठा साखळी तयार करण्यात भाग घेत आहेत. तरुणांच्या लहान सहकारी संस्था कॅम्पसमध्ये विकल्या जात आहेत. या सहकारी संस्था तिकीट बुकिंग, प्रवास विमा, संगणक प्रशिक्षण इत्यादी इतर आवश्यक सेवा देखील चालवत आहेत. फार कमी ठिकाणी हे तरुण बचत आणि कर्जाशी संबंधित उपक्रम देखील राबवत आहेत. नवीन सहकारी धोरणामुळे सहकारी शिक्षण, प्रशिक्षण आणि राष्ट्रीय सहकारी विद्यापीठाच्या स्थापनेद्वारे महिला आणि तरुणांच्या सहकारात सहभागाला प्रोत्साहन मिळेल अशी अपेक्षा आहे.

माजी संचालक, राष्ट्रीय सहकारी संघ **(एनसीयूआय)**

केनियाच्या सहकारी विद्यापीठाने एक उच्चस्तरीय चर्चासत्र आयोजित केले होते. तज्ञ आणि धोरणकर्ते अन्न सुरक्षा, ग्रामीण विकास आणि जागतिक भागीदारी यासह अनेक विषयांवर बोलले. केनियाचे सहकार आयुक्त डेव्हिड ओबोन्यो, एनसीयूआयचे अध्यक्ष श्री दिलीप संघानी यांच्यासह जागतिक सहकारी संस्थांचे अनेक प्रमुख प्रतिनिधी या चर्चासत्रात उपस्थित होते.

इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांनी जॉर्डन भेटीदरम्यान जेपीएससी (जॉर्डन फॉस्फेट माइन्स कंपनी) च्या बोर्ड बैठकीला हजेरी लावली. यामध्ये त्यांनी प्लांटच्या उत्पादन आणि नफ्याशी संबंधित विविध विषयांवर चर्चा केली. डॉ. अवस्थी यांनी जेपीएमसी टीमचे उत्कृष्ट काम केल्याबद्दल अभिनंदन केले.

पुण्यातील वैमनिकॉम येथे आयोजित आंतरराष्ट्रीय परिषदेत बोलताना, इफकोचे कृषी शास्त्रज्ञ डॉ. एस.एस. पवार यांनी सहकारी डिजिटल नवोन्मेष आणि मूल्य साखळींद्वारे समृद्धी या विषयावर आपले विचार मांडले. या परिषदेत आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्थांचे प्रतिनिधी सहभागी झाले होते.

इफकोचे विपणन संचालक श्री योगेंद्र कमार यांनी पलवल येथील शेतकरी श्री धरमपाल, श्री टेकन आणि श्री कृष्णा यांची भेट घेतली ज्यांनी त्यांच्या पिकांमध्ये इफको नॅनो खतांचा वापर केला होता. शेतकऱ्यांनी सांगितले की नॅनो युरिया वापरल्याने त्यांना चांगले परिणाम मिळाले आहेत. शेतकरी आता पारंपारिक युरियाऐवजी नॅनो युरिया आणि डीएपी वापरत आहेत.

17 व्या कृषी विज्ञान काँग्रेस आणि एएससी एक्स्पो दरम्यान, इफकोने उत्तराखंडमधील जीबीपीयूए अँड टी पंतनगर येथे शेतकरी आणि शास्त्रज्ञांमध्ये एक संवादात्मक बैठक आयोजित केली. यावेळी इफको मार्केटिंग विभागाचे रजनीश पांडे यांनी शेतकऱ्यांना इफको नॅनो खत आणि डीएपी बद्दल माहिती दिली. या प्रदर्शनात कृषी ड्रोन देखील प्रदर्शित करण्यात आले.

आंतरराष्ट्रीय सहकार वर्षाच्या निमित्ताने, इफकोने नवी दिल्लीतील इफको सदन येथे झांबियाच्या शिष्टमंडळाचे आयोजन केले. झांबिया प्रजासत्ताकच्या लघु आणि मध्यम उद्योग विकास मंत्रालयाच्या श्रीमती सुबेता के मुटेलो यांनी त्याचे नेतृत्व केले. यावेळी इफकोचे व्यवस्थापकीय संचालक डॉ. उदय शंकर अवस्थी यांच्यासह अनेक मान्यवर उपस्थित होते.

" विकसित भारताच्या ध्येयाकडे वाटचाल करण्याचा भारताचा निर्धार अगदी स्पष्ट आहे. आपण सर्वजण एकत्रितपणे अशा भारताच्या उभारणीत गुंतलो आहोत जिथे शेतकरी समृद्ध आणि सक्षम असतील. आमचा प्रयत्न असा आहे की कोणताही शेतकरी मागे राहू नये आणि प्रत्येक शेतकरी पुढे नेला जावा. शेतीला विकासाचे पहिले इंजिन मानून, आम्ही आमच्या अन्न उत्पादकांना अभिमानाचे स्थान दिले आहे. आपण दोन मोठ्या ध्येयांकडे एकत्र वाटचाल करत आहोत, पहिले - कृषी क्षेत्राचा विकास आणि दुसरे - आपल्या गावांची समृद्धी. "

श्री नरेंद्र मोदी, पंतप्रधान

Published on 11th April
"Sahkar Uday"
RNI No. DLMAR/24/A0005
Postal Registration No.: DL(S)-17/3579/2024-26
Posting date : 08-12th April
Posted at : Lodhi Road HO, New Delhi-110003